

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана Илим
Министирлиги

Кыргызстан Эл Аралык Университети

Касимов Б. К., Караева З.К.

ЧЕТ ТИЛИ САБАГЫНАН
СТУДЕНТТЕРДИН
ӨЗ АЛДЫНЧА
ИШТӨӨСҮ БОЮНЧА
МЕТОДИКАЛЫК КӨРСӨТМӨ

Бишкек 2019

УДК
ББК
К

Түзүүчүлөр:

Касимов Б.К. - улук окутуучу, лингвистика илиминин магистри,
Караева З.К. - филология илиминин доктору, профессор

Редактор:

Филология илимдеринин кандидаты, доцент Калиева К.А.

Пикир жазгандар:

Ибраимова Г.Ө. - филология илимдеринин кандидаты, доцент
Алишева Р. К. - филология илимдеринин кандидаты, доцент

Касимов Б.К., Караева З.К.

К **Чет тили сабагынан студенттердин өз алдынча иштөөсү
боюнча методикалык көрсөтмө.** –Б.: Айат. 2019. -80 б.

ISBN 978-9967-16-

Бул методикалык колдонмонун максаты студенттердин өз алдынча иштөөсүндө туш болгон кыйынчылыктарды жоюунун жолдорун көрсөтүү менен, аларды зарыл болгон материалдар жана методдор менен камсыз кылуу.

Бул методикалык колдонмо чет тилин жаңыдан үйрөнүп жаткан ар кандай кесиптеги жогорку окуу жайларынын студенттерине ылайыкталып түзүлгөн. Колдонмо оозеки практикалык көндүмдөрдү өнүктүрүүгө жана аларды жакшыртууга керектүү материал болуп берет.

Методикалык колдонмонун максаты, талаптары, милдеттери мамлекеттик стандарттын талаптарына ылайык берилген.

К

УДК
ББК

ISBN 978-9967-16-

© Касимов Б.К., Караева З.К., 2019

Мазмуну

Киришүү -----	3	3
Курстун саясаты.....	5	
1-бөлүм. Сөздөрдү так айтуунун жана окуу техникасынын үстүнөн иштөө-	6	
2-бөлүм. Лексикалык материалдар менен иштөө-----	30	
3-бөлүм. Сөздүк менен иштөө-----	32	
4-бөлүм. Грамматикалык материалдар менен иштөө-----	36	
5-бөлүм. Текстин үстүнөн иштөө-----	53	
6-бөлүм. Оозеки сүйлөөнүн үстүнөн иштөө----	68	
7-бөлүм. Жазуу жөндөмдүүлүгүн үстүнөн иштөө-----	70	
Колдонулган адабияттар -----	83	

Киришүү

Чет тили боюнча студенттердин өз алдынча иштөөсү чет тилин окуп үйрөнүү программасын өздөштүрүүнүн ажырагыс бөлүгү болуп эсептелет.

Студенттердин өз алдынча иштөөсү чет тилини үйрөнүүнүн бардык жактарын камтыйт жана кайсы бир деңгээлде «чет тил» сабагын өздөштүрүүнүн сапаты менен натыйжасын аныктайт. Ушуга байланыштуу чет тили боюнча студенттердин өз алдынча иштөөсүн пландаштыруу, уюштуруу жана анын аткарылышын көзөмөлдөө өзгөчө мааниге ээ жана методикалык жактан колдоого муктаж.

Бул методикалык колдонмо тилдин бардык аспектилери боюнча студенттердин өз алдынча иштөө формаларын жана түрлөрүн камтуу менен, англис тилин өздөштүрүүнүн айрым жактары боюнча методикалык сунуштарды да өз ичине камтыйт: сөздү так айтуу, окуу техникасы, лексика, грамматика, текстин үстүнөн иштөө, жазуу жана оозеки сүйлөө, кошумча окуу адабияттарды пайдалануу. Методикалык көрсөтмөнүн маңызы жалпы мүнөзгө ээ, ошондуктан берилген материалдарды студенттердин өз алдынча иштөөсү үчүн берилген тапшырмалардын айрым түрлөрүн аткаруу бардык кесиптеги студенттер тарабынан пайдаланууга болот.

Методикалык көрсөтмөнүн негизги максаты өз алдынча аткарылуучу иштерди ийгиликтүү аткаруу үчүн англис тилин окутуунун түрдүү багытары боюнча туруктуу ыкмаларды билүүнү калыптандыруу, ар түрдүү тапшырмаларды аткаруу, өз алдынча иштөөдө студенттер туш болгон айрым бир кыйынчылыктарды жеңип чыгуусуна жол көрсөтүү үчүн, аларды зарыл болгон материалдар менен, методдор жана алгоритимдер менен камсыз кылуу.

Методикалык көрсөтмөнү колдонуу менен, студенттер төмөндөгү ыкмаларды билүүсү зарыл:

1. Англис тилинде туура, так сүйлөө жана окуу;
2. Англис тилиндеги активдүү жана пассивдүү сөздөрдү натыйжалуу иштеп чыгуу
3. Англис тилинин грамматикалык түзүлүшүн билүү
4. Кошумча окуу-адабияттары менен иштөө (англис тили боюнча сөздүктөр жана маалымдамалар);
5. Үйрөнүп жаткан теманын алкагында англис тилинде даярдаган материалды өз алдынча оозеки айтып берүү;
6. Англис тилинде жазуу.

Англис тили боюнча дал ушул методикалык көрсөтмөгө таянып, бир максатка багытталган студенттердин өз алдынча аткаруучу иштери, ошондой эле окутуучунун жетекчилиги астында өткөрүлүүчү аудиториялык иштер, «чет тили» сабагы боюнча коюлган талаптарга ылайык студенттердин тилдик даярдагынын денгээлин камсыз кылууга багытталган. Англис тилин окутууда студенттердин кесиптик максаттары үчүн, ошондой эле таанып-билүү жана коммуникативдүү иштердин каражаты катары англис тилин андан ары өз алдынча колдонууга студенттерди даярдоо үчүн, өз алдынча иштөөнүн ар түрдүү формалары жана ыкмалары пайдаланылат.

Курстун саясаты:

- сабактан кечикпөө, милдеттүү жана так болуу;
- сабакты калтырбоо (ооруга байланыштуу учурда справканы көрсөтүү)
- калтырган сабактарды мугалим белгилеген мөөнөттө иштеп чыгуу;
- сабак учурунда сүйлөбөө, газета окубоо, уюлдук телефонду өчүрүү;
- окуу процессинде активдүү катышуу;
- сабырдуу, ачык, курсташтар жана мугалим менен ачык, жылуу-жумшак мамиледе болуу;

1-бөлүм. Сөздү туура, так айтуу жана окуу техникасынын үстүнөн иштөө

1.1 Сөздү туура, так айтуунун жана окуу техникасынын үстүнөн иштөөдө студенттердин өз алдынча иштеринин формалары:

- 1) Англис тилиндеги бир топ татаал тыбыштарды айтып машыгууну калыптандыруу боюнча фонетикалык көнүгүүлөр;
- 2) Басымды туура коюунун үстүндө иштөө боюнча фонетикалык көнүгүүлөр ;
- 3) Жай жана суроолуу сүйлөмдөрдү интонация (кырааты) менен окууну өздөштөрүү боюнча көнүгүүлөр;
- 4) Сүйлөмдөрдү маанисине карай бөлүү, туура тыным жасоо жана сүйлөмдү интонациялык жактан туура түзү боюнча көнүгүүлөр ;
- 5) Өз-өзүнчө турган темалар жана текстер боюнча айрым лексикалык сөздөрдү үн чыгарып окуу;
- 6) Лексикалык, лексикалык-грамматикалык жана грамматикалык көнүгүүлөрдү үн чыгарып окуу;
- 7) Которулуучу текстерди үн чыгарып окуу;
- 8) Оозеки темалардын үлгүлөрүн үн чыгарып окуу;

1.2.Студенттердин сөздөрдү туура, так айтуу жана окуу техникасынын үстүндө өз алдынча иштөөсүн көзөмөлдөөнүн формалары:

- студенттердин өз алдынча иштөөсүнүн айрым формалары боюнча, сабак өтүлүп жаткан учурда, түздөн - түз сурамжылоо;
- студенттердин өз алдынча иштөөсүнүн айрым формалары боюнча жеке тандоо жолу менен сарамжылоо жүргүзүү;

1.3.Сөздү туура, так айтуу жана окуу техникасы боюнча методикалык сунуш:

Сөздөрдү туура, так айтуу жана окуу техникасынын үстүндө иштөөдө англис тилиндеги сөздөрдү айтуу менен жазуунун ортосунда дал келбөөчүлүк бар экендигине көңүл буруу зарыл. Бул айырмачылык англис тилиндеги тыбыштар тамгаларга караганда бир топ артыкчылык кылары менен түшүндүрүлөт: алфавитте 26 тамга, 44 тыбыш менен белгиленген. Ошондуктан бир эле тамга түрдүү абалда бир нече түрдүү тыбыш болуп окулушу мүмкүн. Мисалы:

Англис тилиндеги kn, gn, wh, wr, lf, ng кош тамгаларынын окулуш эрежеси

Эгерде кунт коюп, көңүл буруп өздөштүрсө, англис тилинин фонетикасын окуп үйрөнүү анчалык деле кыйынчылык туудурбайт.

kn, gn, wh, wr, lf, ng кош тамгаларын кантип туура окуу керек

Kn – [n]: болуп окулат да, К тамгасы окулбайт:

- knee [ni:]
- kneel [ni:l]
- knife [naif]
- knock [na:k]
- knot [na:t]
- know [noʊ]

Gn – сөз башында жана аягында [n] гана окулат:

- gnat [næt]
- gnome [noʊm]
- campaign [kæm'peɪn]
- foreign ['fɔ:rən]
- design [di'zain]

- sign [saɪn]

«с» тамгасынын окулуш эрежеси

Адатта англис тилиндеги «с» тамгасы [k] болуп айтылат:
come, clone, cube, cave.

[s] тыбышы катары «e, i, y» тамгаларынын алдында гана окулат:
cinema, center, cycle, capacity, practice

«ch» тамгаларынын айкалышы

Бул тамгалардын айкалышында алардын окулушу боюнча бир нече эреже бар:

[ч] тыбышы болуп – chin, chess, chill, chips, chops, such сөздөрүндө окулат;

Француз тилинен кирген сөздөрдө [ш] болуп– machine, chic;

Грек тилинен кирген– architect, archaic, chemistry, scheme, character, technical, school сөздөрүндө [к] болуп окулат;

«g»тамгасынын окулушу

«g»тамгасынын окулушунда да бир нече эреже бар:

а, о, и үндүүлөрүнүн алдында [г] болуп– gas, gold, gun;

Ар кандай үнсүздөрдүн алдында [г] болуп – green, glass;

Сөздөрдүн аягында[г] болуп – big, strong;

е, i, у тамгаларынын алдында [дж] болуп – page, giant, gym;

француз тилинен кирген – garage, massage, genre сөздөрүндө [ж] болуп окулат;

«g» [г] болуп окулуучу айрым, эрежеге баш ийбеген, бөтөнчө сөздөр: *anger, begin, forget, forgive, geese, get, gift, girl, give, hunger, target, tiger, together.*

«gh» тамгаларынын айкалышы

Адатта англис тилиндеги «gh» тамгаларынын айкалышы окулбайт, башкача айтканда, эгер «gh» тамгалары создүн аягында келсе, мисалы: *sigh, high, eight, neighbor, through, highest, night, fight* ж.б., бул учурда бул муунду [аи / ай]: «саи, хаи, эйт» деп окуйбуз.

«gh» тамгаларынын айкалышы [г] же [ф]: болуп окулуучу бөтөнчө сөздөр:

cough (коф), *draught* (драфт), *enough* (инаф), *ghost* (гоуст), *laugh* (лаф), *rough* (раф), *tough* (таф).

Wh – «о» тамгасынын алдында [h] болуп окулат:

- who [hu:]
- whole [hoʊl]
- whom [hu:m]
- whose [hu:z]

Же башка үндүүлөрдүн алдында [w] гана окулат:

- whale [weɪl]
- wheel [wi:l]
- when [wen]
- where [wer]
- while [waɪl]
- white [waɪt]
- why [waɪ]

Wr – [r] болуп окулат:

- wrap [ræp]
- wreath [ri:θ]
- wrestle [ˈresl]
- wring [rɪŋ]
- wrinkle [ˈrɪŋkl]
- wrist [rɪst]

- write [raɪt]
- wrote [rəʊt]
- writer [ˈraɪtər]

Lf – [f] гана окулат:

- calf [kæf]
- half [hæf]

Ng – «r»нын алдында [ŋg] болуп окулат:

- England [ˈɪŋɡlənd]
- angry [ˈæŋɡri]
- hungry [ˈhʌŋɡri]

Калган учурларда мурунчул «ң» – [ŋ] катары окулат:

- gang [ɡæŋ]
- long [lɔːŋ]
- reading [ˈriːdɪŋ]
- thing [θɪŋ]
- young [jʌŋ]

Англис тилинде сөздөрдү туура айтуу үчүн үн чыгарып окугула, англисче ырлады ырдагыла, кызыктуу фильмдерди көргүлө, өзүңөргө жаккан фразаларды кайталагыла, англис тилинде көбүрөөк сүйлөгүлө

Тексти фонетикалык жактан окууга даярдык көрүүдө төмөндөгүлөр сунуш кылынат:

- окула турган сөздү туура, так айтууну өздөштүрүү;
- сөзгө түшүүчү басымга жана семантикалык (маанисине карай) тыным алууга (паузага) көңүл буруу;
- интонацияга (үндүн көтөрүңкү же басаңдап айтылышына) көңүл буруу;
- үйрөтүлгөн интонациялык түзүлүштү колдонуу жана такалбастан кайра айтуу ыкмаларын иштеп чыгуу;

- окуу ылдамдыгын машыктыруу;

Үндүүлөрдүн окулушунун негизги 4 тиби

Е, А, Ү, U, О, I

	A[эй - ei]	O[оу - ou]	E[и: - i:]	I[ай - ai]	Y[вай - wai]	U[ю: - ju:]
I тип	[ei] same	[ou] note	[i:] he	[ai] fine	[ai] my	[ju:] cube
II тип	[э] rat	[о] hot	[е] red	[i] bit	[i] myth	[а] run
III тип	[а:] car	[о:] sort	[э:] term	[э:] fir	[э:] Byrd	[э:] fur
IV тип	[эа] care	[о:] store	[iə] mere	[aiə] fire	[aiə] tyre	[juə] cure

I тип - ачык муун (үндүү тамга менен аяктаган муун ачык муун деп аталат, аяккы үндүү тамга окулбаса да)

Таблицанын биринчи катарына көңүл бургула. same, note, he, fine, my, cube сөздөрү башка бардык сөздөрдөй эле окулбаган үндүү тамга менен аяктаган, ал эми сөздүн уңгусундагы үндүү тамганын окулушу алфавиттеги тамгалардын аталышындай окулат. Ошондуктан, аягындагы үндүү тамга окулбаган сөздөр, б.а. I типтеги сөздөр - same, note, he, fine, my, cube, «сейм, ноут, хи, файн, май, кьюб» деп айтылат.

II тип - жабык муун (эгерде сөз үнсүз тамга менен бүтсө жабык муун деп аталат). Бул таблицадагы экинчи катарда көрсөтүлгөн. Бул сөздөрдү окуп көргүлө; rat, hot, red, bit, myth, run, Сөздүн акырындагы окулбаган тамгага көңүл бургула «рэт, хот, ред, бит, мисс, ран».

Car, pen, bed, ten, not, spot, lot, bad, rat, sit, send, test, pit, in, send, spell, tin, less, ban, mad, fat, Sam, land, did, fit, sat, pet, tin, slip, sad, glad, bag, jam, gap, lag, can, kin, Jim, Jack, yes, ink, cup, run, cod, spin, not, doll, hop, hot, bank, rank, spin, up, us, bus, bun, cut, fun, vet, well, but, nut.

III тип –үндүү тамга + “r”, сөздүн уңгусуна карап айтылганда + “r”, car, sort, term, fir, Byrd, -- «ка: со:т, те:м, фё: бе:д, фе: деп окуп көргүлө.

stern , Far, curt, hard, hart, car, card, cart, fork, cork, work, sort, term, first, Byrd, furs, curl, her, curb, turn, girl, sir, burn, turn, word, born, torn, bird, form, serf, herb.

IV тип –үндүү тамга +“r”+үндүү. Бул учурда “r” тамгасы окулбайт, ушул үч тамга биригип, төмөндөгүдөй айтылат: care, store, mere, tyre, cure – «кэа, сто:, миэ, тайэ, кьюэ».

Fare, here, pure, rare, cure, during, mare, fire, bare, mire, stare, tire, sere, mere, store, core, more, care.

I тип – ачык муун

same, note, he, fine, my, same, note, he, fine, my, cube,

Note, lone, mice, rice, type, tune, shy, lay, say, he, hay, name, same, nine, nice, game, came, make, Kate, Pete, five, tie, life, eve, me, size, no, cope, smoke, rose, nose, spine, sly, cry, vine, maze, home, tube, made, fume, cube, pace, lace, sky, hale, spine.

II тип– жабык муун rat, hot, red, bit, myth, run, Cap, pen, bed, ten, not, spot, lot, bad, rat, sit, send, test, pit, in, send, spell, tin, less, ban, mad, fat, Sam, land, did, fit, sat, pet, tin, slip, sad, glad, bag, jam, gap, lag, can, kin, Jim, Jack, yes, ink, cup, run, cod, spin, not, doll, hop, hot, bank, rank, spin, up, us, bus, bun, cut, fun, vet, well, but, nut.

III тип –үндүү тамга + “r” тамгасы, car, sort, term, fir, Byrd, fur stern , Far, curt, hard, hart, car, card, cart, fork, cork, work, sort, term, first, Byrd, furs, curl, her, curb, turn, girl, sir, burn, turn, word, born, torn, bird, form, serf, herb.

IV тип –үндүү тамга + “r” тамгасы + үнүү тамга “r” care, store, mere, tyre, cure –Fare , here, pure, rare , cure, during, mare, fire, bare, mire, stare ,tire, sere, mere, store, core, more, care.

1-бөлүм боюнча сөздү туура, так айтуу жана окуу техникасынын үстүнөн иштөө боюнча фонетикалык көнүгүүлөр:

№ 1-көнүгүү. Төмөндөгү сөздөрдөгү үндүү тыбыштардын транскрипциясын жазгыла:

- a) bed, pen, ten, tell, set, let, met
be, feel, we, me, see, meet, deed, feet, need
- b) it, is, in, ill, sit, fill, live, win, till, mill
- c) cook, took, good, cock, hungry, sweat, bite
- d) tie, lie, my, pie, die, life, time, five, nine, smile
- e) man, bad, hat, lamp, glad, fat, cat, black, sack
- f) day, late, tale, main, pain, rain, male, fail
- g) park, mark, arm, are, car, farm, large
- h) air, chair, care, fair, rare, parent
- i) there, where, here, there, wear
- j) here, near, mere, clear, fear, bear
- k) hire, fire, tyre, buyer, flyer
- l) our, flour, power, flower, down, town
- m) her, term, bird, firm, burn, turn, fur, learn
- n) sorry, story, warm, word, door, all, taught, talk

№ 2-көнүгүү.

Төмөндөгү сөздөрдөгү үнсүз тыбыштардын транскрипциясын жазгыла:

- a) what, where, when, wheel, whiff, whig, whip, whim.
- b) think, thing, thin, thought, death, threat.
- c) sing, song, bang, long, something, going, hung, wrong.
- d) this, that, those, the, these, there, other, another.
- e) ship, shop, she, clash, sharp, shine, shame, shape.
- f) chess, chop, chamber, charm, charity, future.

- g) phone, photo, phenomenon, phantom, pharos, philharmonic, phase.
- h) knife, know, knock, knit, knight, knee, knack.

Жаңылмачтарды жаттагыла (Tongue twisters):

What noise annoys an oyster most? A noisy noise annoys an oyster most.

Ripe white wheat reapers reap ripe white wheat right.

Blake's black bike's back brake bracket block broke.

Each Easter Eddie eats eighty Easter eggs.

She slits the sheet she sits on.

The black cat sat on a mat and ate a fat rat.

Betty Botha bought some butter, But she said, this butter's bitter. But a bit of better butter will make my batter better.

She sells seashells on the seashore, the shells that she sells are seashells, I'm sure.

A big black bug bit a big black bear, a big black bear bit a big black bug.

Thirty-three thousand people think that Thursday is their thirtieth birthday.

A rough-coated, dough-faced, thoughtful ploughman strode through the streets of Scarborough; after falling into a slough, he coughed and hiccoughed.

A twister of twists once twisted a twist and the twist that he twisted was a three twisted twist. Now in twisting this twist, if a twist should untwist, would the twist that untwisted untwist the twists?

Англис тилиндеги макал – лакаптардын (English proverbs and sayings) кыргызча эквивалентин тапкыла.

1. A bad workman always blames his tools.
2. Barking dogs seldom bite.
3. After a storm comes calm.
4. After dinner sleep a while, after supper walk a mile.
5. A good beginning is half the work. - A good beginning makes half the battle.
6. A good beginning makes a good ending.
7. Dog does not eat dog. 8. An attempt is not torture.
9. An ant is small but digs hills.
10. A new broom sweeps clean.
11. All is well that ends well.
12. All roads lead to Rome.
13. All that glitters is not gold.
14. An apple a day keeps the doctor away.
15. An hour in the morning is worth two in the evening.
16. Appearances are deceptive.
17. As clear as day.
18. A sea gathers by drops.
19. A small pot is soon hot.
20. A sound mind in a sound body.
21. As you sow, so you reap.
22. A friend in need is a friend indeed.
23. Better a tomtit in the hands than a crane in the sky.
24. Better late than never.
25. Better the foot slip than the tongue.

26. By hook or by crook.
27. Chickens are counted in autumn.
28. Choose an author as you choose a friend.
29. Curiosity killed the cat.
30. A little knowledge is a dangerous thing.
31. Don't trouble trouble till trouble troubles you.
32. Don't count your chickens before they are hatched.
33. Don't carry coals to Newcastle.
34. Don't cross a bridge before you come to it.
35. Don't cut the bough you are standing on.
36. Don't look a gift horse in the mouth.
37. Don't bite off more than you can chew.
38. Early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise
39. East or West, home is best.
40. Everything is good in its season.
41. Extremes meet.
42. Forbidden fruit is sweetest.
43. God gives to those who get up early.
44. Good health is above wealth.
45. Half heart is no heart.
46. Handsome is as handsome does.
47. Haste makes waste.
48. Healthy habits make healthy bodies.
49. He laughs best who laughs last.
50. He who likes borrowing dislikes paying.
51. Health is not valued till sickness comes.

52. Hungry is a hunter.
53. If you chase (run after) two hares, you will catch none.
54. If you hurry you will make people laugh.
55. I'll weeds grow apace.
56. It's never too late to learn.
57. It's never too late to mend.
58. Learn to walk before you run.
59. Let bygones be bygones.
60. Live and learn.
61. Live and let live.
62. Lost time is never found again.
63. Love is blind.
64. Make hay while the sun shines.
65. Much ado about nothing.
66. Much work and no play never makes people gay.
67. Man proposes. God disposes.
68. Necessity is the mother of invention.
69. Near and dear.
70. Never put off till tomorrow what you can do today.
71. No gain without pain.
72. No news is good news.
73. Nothing venture, nothing have.
74. Of two evils choose the best.
75. One man no man.
76. One who does not do anything ever makes mistakes?
77. One swallow does not make a spring.

78. Out of slight out of mind.
79. Promise little but do much.
80. Roll my log, and I'll roll yours.
81. Rome wasn't built in a day.
82. So many men, so many minds.
83. Soon learnt soon forgotten.
84. Speak less but do more.
85. Still waters run deep.
86. Strike the iron while it is hot.
87. Such carpenters, such chips.
88. Talk of the devil and he appears.
89. Tastes differ.
90. Take the bull by the horns.
91. The appetite comes with eating.
92. The devil is not as frightful as he is painted.
93. The early bird catches the worm.
94. The exception proves the rule.
95. The frightened crow is afraid of a bush.
96. The game is not worth the candle.
97. The leopard can't change his spots.
98. There is no evil without good.
99. There is no place like home.
100. There is no rose without a thorn.
101. There is no smoke without fire.
102. Time and tide wait for no man.
103. Time cures all things.

104. Time flies.
105. Time is money.
106. Time works wonders.
107. To be as like as two peas.
108. To know everything is to know nothing.
109. Too many cooks spoil the broth.
110. Two heads are better than one.
111. Walls have ears.
112. Well begun is half done.
113. What can't be cured must be endured.
114. When in Rome, do as the Romans do.
115. When misfortune has come, open the gate.
116. Where there is a will, there is a way.
117. You can not be fed on "tomorrows".
118. You can not make an omelet without breaking eggs.
119. You can not unscramble eggs.
120. You can not judge a book by its cover.

Фонетикалык көнүгүүлөр:

1. Англис тилиндеги үндүү тамгалардын ачык муунда окулушу:

Сөздөрдү окуп, эмне үчүн ушундай айтылышын түшүндүрүп бергиле:

1. cede, seed, lone, loan, bike, bake, Jane, jade, baize, bays, lace, lake, beach, beech, mice, Mike, die, dye, cage, gage, vague, plague, guide, lie, lye, yale, due.

fatal, vacant, raven, agent, bacon, typist, evil, famous, final, silent, pilot, tyrant, total, open, moment, human, student, pupil, music, cubic, client. go, be, he, me, she, we, by, my, spy, try, fly, dry, cry, shy, pry, lo, no, so,

aid, hail, claim, chain, waist, raise, bay, day, play, pray, stay, pay, sea, tea, beach, feast, breathe, free, tree, feed, beech, sleeve, freeze, die, lie, died, tried, bye, dyed, boat, cloak, foe, sloe, toe, pie, tie, cease, ceiling, week, sweep, dial, phial, bias.

bake, pale, take, pane, tape, eke, eve, cede, globe, Crete, Swede, lime, mine, mite, side, size, style, hole, home, robe, rape, vote, yoke, duke, dupe, fume, mule, tube, tune.

2. Англис тилиндеги үндүү тамгалардын жабык муунда окулушу:

Сөздөрдү окуп, эмне үчүн ушундай окулушун түшүндүрүп бергиле:

cab, cup, cling, crest, scrub; tacks, sacks, kicks, rocks, ducks, cell, cent, hence, rinse, dunce, lick, lack, pick, pack, sick, sack, dick, dig, pick, pig, rick, rig, bank, ink, drink, drunk, fact, sect, back, neck, gem, gent, gin, gist, badge, hedge, bridge, lodge, plunge, as, has, beds, rugs, prism, jam, job, jib, jest, just, yes, yet, yelp, yen, yell, bang, spring, thing, strong, lung, sell, shell, sip, ship, self, shun, shut, shrub, crash, smash, rush, shell, shelf, ship, shift, fish, mesh, smash, chip, chop, chest, rich, such, match, fetch, ditch, Scotch, crutch. Thin, thrift, width, length. That, then, this, thus, with. Phiz, phlox, lymph, nymph. tax, fix, fox, box, text, next.

pad, pat, bad, bat, fan, fat, van, vat, cell, tent, dell, den, keg, get, yet, yelp, kid, kiss, grin, wig, wit, Lynn, Pym, Sod, sop, mod, moss, nod, hot, rod, yon, Nun, nut, hug, hut, ruff, buzz, gulf.

Sac, sack, lac, lack, lacks, lax, tacks, tax, links, lynx, sticks, Styx, cell, sell, cent, sent, hiss, his, lacks, bags, bets, beds, cups, cubs, pence, pens, phlox, flocks, fizz, phiz, fill, Phil, batch, badge, rich, ridge; bank, hang.

Sandal, vessel, system, children, absent, tempest, bonnet, pocket, commit, public, horrid, dwelling, summit, battle, bottom, seldom, lesson, dinner, waggon, parrot, butter, button, sister, doctor. Lapse, dense, steppe, twelve, bronze,

Bed, had; led lad; Ned, pad; bet, net; bend, bent; bat, set, sat; land, lend; fact, pact, plan, flag, act; slap, slab; cup, cap; lit, lid; shot, shod.

Pit, pen, par, pun; fin, fen, fan, fun; tin, ten, tan, tun; red, rest, rent; risk, rim, did, tin, lid, nib, fill, drill, mill, mat, hot, pet, guest, press, stress, string, strong, stretch, solve.

3. Англис тилиндеги үндүү тамгалардын ачык жана жабык муунда окулушу

Окугула:

cup, fact, fat, fatal, vat, vacant, back, bake, neck, yes, yet, agent, back, bacon, yell, typist, tax, sex, famous, final, cell, cent, ceiling, prince, dunce, silent, as, has, pilot, match, mate, fetch, fate, crutch, gent, gin, total, badge, open, bridge, moment, mob, pig, page, red, rage, sell, shell, human, pet, pete, student, stud, fill, file, lack, lace, music, land, mice, lake, back, bake, bike, flag, act, jade, cage, cup, yale, slab, guide, guest, shot, cap, value, due, pan, pane, tap, tape, red, rede, them, theme, miss, mice, shin, shine, rob, robe, dot, dote, tub, tube, duck, duke, pad, pat, bad, bat, fan, fat, tell, tent, kid, grin, wig. Pym, Bake, pale, eke, globe, we, sweep, side, style, hole, robe, yoke, duke, sod, yon, hot, nun, hug, ruff, fume, tube, be, go, my, gulf, sham, shame, dense, solve, aid, hail, shut, smash, chip, chain, waist, bay, day, by, chop, chest, ship, shelf, shape, fish, chip, pea, sea, tea, beach, spring, lung, die, lie, bye, join, job, tea, tree, beech, jest, thin, freeze, this, that, these, those, foe, pie, cease, lymph, nymph, cab.

4. Англис тилиндеги үндүү тамгалардын “r”тамгасы менен айкалышып, ачык жана жабык муунда окулушу:

Сөздөрдү окуп, англис тилиндеги үндүү тамгалардын тыбыштык кабыл алынуусунун (окулушунун) себептерин түшүндүрүп бергиле:

Bare, care, chair, hair, fair, mare, pair, dare, square, rare, hare, Here, mere, near, fear, beer, cheer, dear. Fire, briar, mire, tire, liar, byre, lyre, tyre, dire. More, shore, board, roar, horse. Cure, mare, pure, lure. Fare, fair, hare, hair, here, hear, dear, deer, tire, tyre, boar, bore, sore, soar. ,

Bar, far, jar, star, hard, farm, harsh, starve. Her, verb, serve, bird, skirt, shirt, herb, fern, berth, germ, verse, serve. Fir, sir, birch, girl, first, third. For, nor, sort, short, lord, horse. Urn, turn, nurse, burn, perfect, fur, furl, burn, hurt, curve, purse. Word, worm, work, world, worker, farmer, former, furnish, varnish. Earl, learn, early, earth, heard.

Bar, bare, car, care, her, here, per, peer, fir, fire, sir, sire, or, ore, for, fore, cur, cure.

5. Англис тилиндеги үндүү тамгалардын басым түшкөн бардык учурлардагы окулушу

Сөздөрдү окуп, эмне үчүн мынтип айтыларын тушундүрүп бергиле:

Bare, fat, fan, fire, pad, tell, chair, kid, grin, more, wig, Pym, cure, bake, pale, bar, far, eke, globe, herb, fir, we, sweep, for, fur, word, side, style, urn, farmer, hole, robe, care, here, lure, farm, yoke, duke, sod, horn, worm, serve, burn, nun, ruff, fume, tube, be, hair, dare, mere, go, my, K, gulf, hair, fear, mire, harsh, sham, shame, dense, board, berth, sir, burn, world, aid, hail, shut, smash, chip, turn, former, hare, chain, waist, bay, day, by, chop, chest, ship, girl, horse, starve, roar, shelf, shape, C, D, fish, chip, mure, square, pea, sea, beach, spring, sort, fair, star, lung, die, bye, jam, jar, byre, job, tea, tree, beech, jest, germ, thin, freeze, this,

these, that, those, foe, nor, pie, first, fern, dire, cease, lymph, furnish, tyrant, sturdy, studen, care, cab, cup, fair, fact, fatal, mare, mat, note, rare, vat, hare, vacant, near, back, lake, beer, tyre, shore, neck, hoarse, yes, yet, agent, pure, back, during, bacon, third, yell, birch, typist, err, tax, sex, famous, short, final, cell. Lord, hurt, cent, ceiling, purse, prince, silent, work, as, has, pilot, worker, mate, her, fetch, fate, verb, tyrant, serve, tyre, bird, crutch, gent, gin, total, burn, perfect, badge, open, bridge, moment, mob, sell, shell, guide, due, varnish.

Back, bark, had, hard, gem, germ, ten, tern, twill, twirl, spit, spirt, cock, cork, shot, short, cub, curb.

6.Төмөндө берилген сөздөрдү окугула

Сөздөрдү окуп, эмне үчүн мынтип окуларын түшүндүрүп бергиле:

Dead, head, bread, ready, meadow, steady, thread, death, feather, leather, weather, breath, health, wealth, peasant, pleasant, pheasant, measure, treasure, pleasure. Range, change, haste, waste, paste, strange, danger. Find, mind, bind, child, wild, mild, able, table, fable, cradle, idle, rifle, trifle, bible, bridle, cycle, noble, bugle. Scarce, negro, nitrogen, hydrogen, micron, migrant. Old, told, sold, fold, hold, gold, droll, bolt. Live, love, about, above, give, clever, river, vivid, seven, eleven, every, heavy, ever, never, heaven. Solid, valid, static, visit, physics, rapid, Spanish, Latin, cabin, radish, satin, credit, merit, limit, finish, profit, polish, florin, punish. Capital, family, energy, medical, mineral, physical, comedy, opera, origin, probably, enemy, melody.

Feud, neutral, feudal, deuce, cue, Europe, dew, few, new, newt, ewe. Diece, niece, field, yield, chief, grief, grieve, belief, believe, achieve, brief, thief, shriek, priest, shield, siege. Great, break, steak; bear, year, wear, tear, pear, swear. They, grey, prey, whey, rein, vein, feint, eight, freight, weight. Eye, height, either, neither

7. Жазылышы француз тилинин графикасынын таасири менен байланышкан сөздөрдү окугула: four, your, pour, Row, brow, throw, low, flow, blow, slow, yellow, fellow, sorrow, meadow, swallow, sparrow. You, through, could, should, would, group, tour, lose, do, prove, move, to, soup, does, done.

some, come, comfort, company, son, done, none, Monday, month, London, front, among, tongue, other, another, mother, brother, nothing, dozen, colour, won, wonder, fraud, haul, maul, Paul, fault, chew, jaw, straw, shawl, lawn, drawn, cause, because, pause, author, clause, applause, August, autumn. Ground, count, stout, loud, house, spout, ounce, cow, now, crowd, fowl, down, town, out, shout, scout, how, towel, brown, about, without, trousers. Our, flour, power, tower, flower, shower. Young, country, cousin, courage, couple, double, trouble, touch. Oil, boil, joint, hoist, voice, noise, boy, coy, joy, toy, cloy, Troy, floy, hoy.

8. Төмөндө берилген сөздөрдү окуп, эмне үчүн мынтип окуларын түшүндүрүп бергиле:

what, water, was, war, wash, watch, watt, want, swamp, swan, wasp, warm, war, ward. Bull, pull, full, bullet. Brutal, plural, prudent, truly, true, blew, rude, rule, June, July, brute, grew, screw, threw, drew, flew, jew, blew, crew, include, junior.

Ask, cask, mask, fast, last, clasp, grass, after, master. Too, moon, stool, woo, pool, gloom, shoot, groove, soon, boot, soot. Book, hook, took, shook, Boor, moor, poor.

Ball, small, fall, wall, bald, salt, false. Talk, stalk, chalk, walk. Dance, glance, prance, branch, grant, plant, cant, shant, command, demand, reprimand.

9. Англис тилиндеги сөздөрдү берилген эрежелердин бардык түрү боюнча окуп чыккыла жана окулуу эрежесин түшүндүрүп бергиле:

1. Due, dew; muse, mews; tub, tube; fare, far; rede, red; duck, dutch; duke, dark; faint, feint; dot, dote; asp, wasp; has, was; that, what; watch, natch; bar, bare; car, care; her, here; heal, health; on, son; ponder, wonder; home, come; grove, glove; per, peer; fir, fire; sir, sire; mood, blood; rouse, cousin; cut, put; rush, bush; far, fare; cur, cure; ruddy, pudding; go, to, rood, good, rather, father; duty, truly; nude, rude; suit, brute; rout, route; dew, drew; later, water; go, do; rose, lose; duty, truly; nude, rude; dew, drew; stew, strew; strange, haste, steak, speak; riddle, bridle; lost, post; cloth, both; cobble, nobble; now, know; bady, puny, cabin, radish, finish, civil, polish, florin, duty, eight, weight, field; great, break, year, pear; eye, height, either, neither; deed, dead, weather, wealth; pea, peasant; please, pleasant; ear, early, earth; hear, heard; ran, range; has, haste; was, waste; will, wild; mill, mild; pran, plant; can, can't; comma, command; small, smell, slang; sale, salt; face, fast; lace, last; class, clasp; bathe, bath; father, mother, close, cloth; sole, sold; hole, hold; bull, pull, full; moon, too, book, took, shook, poor, door, floor, blood, flood; out, now, how, row, brow, low, blow, meadow; our, four; reply; friend, heart, good;

2. Light, fight, might, straight, caught, daughter, haughty, neigh, sleight, eight, freight; rough, enough, laugh, nigh, Hugh, knight, height, weight, weigh, taught, thought, bought, fought, ought; special, mission, passion, session, nation, action, caution, tradition, mention, collection, dictation, option, demonstration, special, Asia, Russia, Russian, politician, musician, glacial, especial, explosion, corrosion, illusion, collision, vision, confusion; lecture, future, furniture, nature, culture, century; pressure, sure, exposure, measure, treasure, pleasure; when, why, which, white, where, what; who, whom, whose; wrong, write, writer, writ, wring, khight, know, knew, knit, gnat, gnash, monarch,

echo, school, chemistry, mechanics, architect, machine, moustache, niche, limb, lamb, bomb, autumn, hymn, guard, guest, guild. say.

3. Father, man, what, they, girl, first, who, no, son, daughter, child, I, work, learn, boys, works, live, four, fifth, your, Tuesday, Monday, good, food, school, go, do, room, all, small, wall, walk, sun, why, very, light, night, eight, twice, air, shine, young, cousin, shut, niece, weak, write, Thursday, chair, those, these, meal, each, year, weather, cook, book, dina, give, live, have, always, third, girl, bread, colour, house, flower, window, warm, fruit. June, August, heat, great, break, pear, feather, finger, longer, friend, also, throw, soon, trees.

4. Grow, how, dead, meadow, eat, weak, water, this, thing, chalk, board, coat, teeth, tooth, thick, thin, white, night, red, nose, low, moustache, eye, blind, tear, learn, hear, ear, year, deaf, head, bed, road, mount, horse, word, board, work, heavy, town, cow, along, among, field, mice, men, country, cousin, young, see, eat, people, we, pure, here, learn, early, crow, now, grow, how, snow, fowl, house, geese, leather, beak, great, head, eat, swallow, straw, call, worm, word, near, hear, early, year, learn, bush, jug, put, such, jam, son, month, fond, catch, saucer, pour, our, your.

5. Smooth, tooth, month, mouth, bright, brought, mighty, caught, daughter, eight, own, blown, town, word, world, tomorrow, whose, froze, grows, nose, throws, write, who, whole, while, wrong, tear, earth, third, learn, work, girl, return, think, true, blue, grew, who, blew, too, wisdom, husband, give, alive, five, live, hive, drive, door, blood, floor, could, good, wood, turn, learn, early, paid, made, laid, said, put, butter, trunk, sure, quite, quiet, want, water, walk, what, remember, understand, invite, arrive, cent, pence, few, knew, you, eleven, even, seven, could, would, stood, right, wrong, guard, hard, move, love, firm, sight, side, stone, ship, sheep, heart.

6. Yesterday, excite, except, during, run, brought, caught, bite, right, quite, quick, thank, this, thing, those, thin, thirsty, home, early, nearly, clear, bear, learn, six, fox, eggs, go, throw, finger, hunger, longer, book, look, looked, ice, sauce, eyes, thirst, please, freeze, sees, easy, rose, houses, horses, as, this, has, us, is, was, bag, back, alone, saw, sauce, here, hair, dear, who, whose, write, shine, poor, door, pour, heap, heard, clear, early, now, bought, house, town, interesting, evening, several, page, change, hunger, thing, no, know, nose, knows.

2-бөлүм. Лексикалык материалдар менен иштөө

2.1. Студенттердин лексикалык материалдар менен өз алдынча иштөө формалары:

- 1) өзүнчө дептерге өздүк жеке сөздүк түзүү;
- 2) белгилүү темалар боюнча, окуу китебиндеги жана жеке текстер боюнча тааныш эмес сөздөрдүн, сөз айкаштарынын тизмесин түзүү;
- 3) сөздөрдүн маанисин жакшылап түшүнүү үчүн аларды талдоо(анализ жасоо);
- 4) окуу текстериндеги активдүү сөздөрдүн синонимдерин, ылгап тандап алуу;
- 5) окуу текстериндеги активдүү сөздөрдүн антонимдерин ылгап, тандап алуу;
- 6) Сөз куроо үлгүлөрүнүн таблицасын тузүү;

2.2. Студенттердин лексикалык материалдар менен өз алдынча иштөөсүн көзөмөлдөөнүн формалары:

- Сабак учурунда лексикалык (сөздөрдү) түздөн-түз оозеки сурамжалоо
- Сабак учурунда лексиканы тандоо жолу менен жекеме-жеке оозеки сурамжалоо;
- Сөздүк диктант (жат жазуу) (англис тилинен орусча, кыргызчага, орусча, кыргызчадан англисчеге которуу);
- сабакта оозеки лексикалык тапшырмаларды жана көнүгүүлөрдү текшерүү;
- Сабакта жазуу түрүндөгү лексикалык тапшырмаларды текшерүү (окутуучу жана студенттер тарабынан);

2.3. Лексикалык материалдар менен өз алдынча иштөө боюнча методикалык сунуштар:

1) Кайсы бир тема боюнча сөздөрдүн, сөз айкаштарынын тизмесин түзүүдө, жеке өздук сөздүк дептерди же лексикалык карточканы түзүүдө англисче-орусча, англисче-кыргызча сөздүктөрдөн лексикалык бирдиктердин баштапкы формасын көчүрүп жазуу зарыл, башкача айтканда:

Зат атоочту-атооч жөндөмөсүндө, жекелик түрүндөгү формасын жазуу менен көптук түрүндөгү формасын да көрсөтүү керек. Мисалы: shelf-shelves, man-men, text-texts;

Этиштерди жаксыз (инфинитив) формасында көрсөтүп , алардын башка негизги формаларын да (учур чак, өткөн чак, ж.б.)көрсөтүү максатка ылайыктуу – Past жана Past Participle, мисалы : teach-taught-taught, read-read-read ж.б.

2) Сөздөрдү эки тараптуу котормонун жардамы аркылуу (англисчеден-орусча, кыргызчага, орусча, кыргызчадан - англисчеге) сөз жасоонун ар түрдүү жолдорун пайдалануу менен жаттоо сунуш кылынат(сөздөрдүн тизмеси, сөздүк дептер, карточка)

3) Лексиканы бышыктоо үчүн сөз жана сөз айкаштарын сүйлөмдөрдө колдонуу менен мисалдарын пайдалануу максатка ылайыктуу (бир уңгулуу сөздөр, синонимдер,антонимдер)

4) Активдүү жана пассивдүү сөздүктү түзүү үчүн англис тилиндеги сөз жасоочу бир топ жемиштүү үлгүлөрдү өздөштүрүү зарыл.

3-бөлүм. Сөздүк менен иштөө

3.1. Студенттердин сөздүк менен өз алдына иштөө формалары:

- берилген сөздөрдү сөздүктөн издөө;
- зат атооч сөздөрдүн жекелик жана көптүк түрүн аныктоо;
- көп маанилүү сөздөрдүн керектүү маанисин тандап алуу;
- грамматикалык омонимдердин ичинен сөздүн туура келген маанисин издөө;
- Этиштик формалардын ичинен этиштин бирден маанисин издөө;

3.2 студенттердин сөздүк менен иштөө формаларын текшерүү:

- сабак учурунда үй тапшырмаларын оозеки текшерүү;
- дептердеги тапшырмаларды текшерүү;
- студенттердин өз алдынча иштөө формаларынын айрымдары боюнча текшерүү иштерин жүргүзүү;
- сөздөрдү жана алардын маанилерин сөздүктөн издөө ыкмаларын колдонуп, сүйлөмдөрдү, абзацтарды, текстерди которуу;

3.3. Сөздүк менен өз алдынча иштөө боюнча методикалык сунуштар:

1) Сөздүктөн сөздү издеп жаткан учурда изделген сөз менен табылган сөздүн графикалык түзүлүшү так, дал келишине көңүл буруу зарыл, болбосо котормо туура эмес болуп калат (M: beside –жанында, besides- мындан тышкары, personal-жеке(че), personnel- кызматкер desert- чөл, dessert-дессерт, plague-кырсык, plaque- тарелка ,)

2) Көпчүлүк сөздөр көп маанилүү болуп саналат, башкача айтканда бир нече мааниге ээ, ошондуктан сөздүктөн сөздүн маанисин издеген учурда макаланы толугу менен окуп чыгып, сүйлөмдүн маанисине туура келген сөздү гана тандап алуу керек.

Төмөндөгү сүйлөмдөрдү салыштыргыла:

a) *You must bring this number to a square 13.*

б) *Red square is one of the biggest squares in Europe*

в) *If you want to get to this supermarket you must pass two squares*

г) *He broke squares*

Зат атооч **square** деген сөз тууралуу сүйлөмдөрдүн баарын окуп, үйрөнүү жана сөздүктөгү берилген маанилерди которулуучу сүйлөм менен салыштыруу, биринчи сүйлөмдөгү, а) зат атооч болгон square «аянт» деген маанини (кызыл аянт Европадагы эң чоң аянттардын бири), экинчи сүйлөмдөгү б) «квадрат» (сиз бул сандын квадратын табышыңыз керек), ал эми кийинки сүйлөмдөгү, в) «квартал» (эгер бул супермаркетке баргыңыз келсе, анда сиз эки квартал басып өтүшүңүз керек) . Төртүнчү сүйлөмдө г) «brake squares» - "бекитилген тартипти бузуу» деген (Ал бекитилген тартипти бузду) маанини билдирерин көрсөтөт.

3) Сөздүктөн сөздүн маанисин издеп жатканда, айрым учурларда сүйлөмдөгү сөздүн грамматикалык функциясын эске алуу зарыл, анткени кээ бир сөздөр түрдүү грамматикалык функцияларды аткарат жана ошого байланыштуу түрдүүчө которулат.

Мисалы: а) *The work is done - жумуш аткарылды* (work-ээнин ролун аткарып жатат)

б) *They work in a big company* – Алар чоң компанияда иштешет (work - баяндоочтун милдетин аткарып жатат)

4) Этиш сөздүн маанисин сөздүктөн издеген учурда Этиш сөздөр сөздүктө жаксыз формада (infinitive) берилерин эске алуу зарыл - sleep, choose, like, bring, ошол эле учурда сүйлөмдө (текстте) алар

түрдүү чактарда, ар түрдүү грамматикалык структураларда берилет. Этиш сөздү издөө методу этиштердин туура же туура эмес этиштерге тиешелүү экендигине байланыштуу болот.

Туура этиштин туура эмес этиштен айырмачылыгы:

Туура этиштер Past indefinite жана Past participle формалары -ed мүчөсүнүн этиштин жаксыз (infinitive) формасына жалганышы менен түзүлгөндүгүндө

Present indefinite	Past indefinite	Past participle
to look	looked	looked
to smile	smiled	smiled

Туура эмес этиштер Past indefinite менен Past participle формаларында башкача жол менен түзүлөт:

-Этиштин жаксыз формасынын (infinitive) уңгусунун түпкү формасындагы үндүү тамганын өзгөрүшү менен тузулот.

Present indefinite	Past indefinite	Past participle
to begin	began	begun
to speak	spoke	spoken

-Этиш сөздүн уңгусунун үндүү тамгасы өзгөрүшү жана этиштин жаксыз формасына мүчөнүн жалганышы менен:

Present indefinite	Past indefinite	Past participle
to write	wrote	written
to give	gave	given

-Этиштин жаксыз формасынын акыркы үнсүз тамгасынын өзгөрүшү менен:

Present indefinite	Past indefinite	Past participle
to send	sent	sent
to build	built	built

-айрым туура эмес этиштердин үч формасы тең дал келет (окшош болот):

Present indefinite	Past indefinite	Past participle
to cut	cut	cut
to put	put	put

4-бөлүм. Грамматикалык материалдар менен иштөө

4.1. Студенттердин грамматикалык материалдар менен өз алдынча иштөө формалары:

- белгилүү бир тема боюнча грамматикалык, лексикалык-грамматикалык оозеки көнүгүүлөр;
- белгилүү бир тема боюнча грамматикалык, лексикалык грамматикалык жазуу түрүндөгү көнүгүүлөр;
- айрым грамматикалык темалар боюнча карточкаларды түзүү (сөз түркүмдөрү, туура жана туура эмес этиштердин негизги формалары);
- тексттеги белгилүү бир грамматикалык формаларды, түзүлүштөрдү издеп табуу жана которуу ;
- сүйлөмдөрдү которуу жана синтаксистик талдоо жүргүзүү (жөнөкөй, татаал багыныңкы татаал, багынычсыз татаал, синтаксистик түзүлүштөгү сүйлөмдөр);
- Үйрөтүлүп жаткан грамматикалык материалды камтыган тексттерди которуу;

4.2. Грамматикалык материалдар менен студенттердин өз алдынча иштөөсүн текшерүүнүн формалары:

- сабак учурунда грамматикалык жана лексикалык-грамматикалык тапшырмаларды оозеки текшерүү ;
- тапшырманы доскада текшерүү;
- дептердеги жазуу түрүндөгү тапшырмаларды текшерүү (окутуучу же студенттер тарабынан) ;
- белгилүү бир тема боюнча аудиторияда өз алдынча иштөө жана аны текшерүү;
- текшерүү иши (жумушчу программага ылайык);

Грамматикалык материалдар менен иштөө

1-тапшырма: The Article (part 1)

Туура жоопту тандагыла:

1. Russian company Gold Founded a joint venture with the Latvian Songdo company.

- a) a (an) b) the c) –

2. In 1998 Nestle brought half of its products to Russian market from abroad.

- a) a (an) b) the c) –

3. Twenty five specialists have already undergone training in Germany.

- a) a (an) b) the c) –

4. Russian – Iranian auto plant has started assembling pickups.

- a) a (an) b) the c) –

5. Germans intend to invest 30 million in the project.

- a) a (an) b) the c) –

6. River Elbe flows through the Czech Republic.

- a) a (an) b) the c) –

7. The nearest big city was Riga.

- a) a (an) b) the c) –

8. In Russia the 1-st McDonald`s restaurant appeared in 1990.

- a) a (an) b) the c) –

9. Before the late 19th century the white conquest of West was completed.

a) a (an) b) the c) –

10. United States has rich and productive land.

a) a (an) b) the c) –

2-тапшырма: The Article (2- бөлүк)

Туура жоопту тандагыла:

1. In world there is no perfect economic system.

a) a (an) b) the c) –

2. Costs are money spent to manufacture goods or provide services.

a) a (an) b) the c) –

3. Land is factor of production.

a) a (an) b) the c) –

4. In planned economy, the government sets prices.

a) a (an) b) the c) –

5. Competition exists in free market because anyone can be a producer.

a) a (an) b) the c) –

6. Many millions of people enjoy a quality of life.

a) a (an) b) the c) –

7. People get loans from banks for all sorts of reasons.

a) a (an) b) the c) –

8. He owns a lot of real estate in Florida.

a) a (an) b) the c) –

9. I need wage rise of \$1500 to keep up with inflation.

- a) a (an) b) the c) –

10. She works in sales.

- a) a (an) b) the c) –

3-тапшырма: To be этиши (1-бөлүк)

To be этишинин туура жообун тандагыла:

1. He a financier soon.

- a) am b) was c) will be

2. They at work now.

- a) am b) is c) are

3. The country in a state of economic crisis last year.

- a) is b) was c) are

4. These goods cheap.

- a) am b) is c) are

5. The prices rising now.

- a) am b) is c) are

6. The contract signed last week.

- a) were b) is c) was

7. They to begin this work at once.

- a) am b) is c) are

8. This letter to confirm our recent telephone communication.

- a) am b) is c) are

9. This hotel very expensive.

a) am

b) is

c) are

10. There a lot of Institutes, Universities, libraries and museums in Moscow.

a) am

b) is

c) are

4-тапшырма: To be этиши (2- бөлүк)

To be этишинин туура жообун тандагыла:

1. Monopoly a market structure with only a single seller.

a) am

b) is

c) are

2. Successful marketers open and flexible.

a) am

b) is

c) are

3. Marks & Spencer the top brand in Britain in 1988.

a) were

b) was

c) is

4. Employment agencies aimed at assisting you in finding a job.

a) am

b) is

c) are

5. As long as foreigners willing to hold American dollars, things remain stable.

a) am

b) is

c) are

6. All staff to wear uniforms.

a) am

b) is

c) are

7. The customers to wait here in this room until the sales manager return.

a) am

b) is

c) are

8. we to offer you the job, would you accept it ?

- a) Were b) Was c) Have been

9. If we to succeed in this enterprise, we shall need to plan everything very carefully.

- a) am b) is c) are

10. The manager in his office since 9 o'clock.

- a) have been b) has been c) was

5-тапшырма: To be этиши (3- бөлүк)

To be этишинин туура жообун тандагыла:

1. There _____ a telex on the table.

- a) is b) are c) was d) will be

2. There _____ much work last week.

- a) is b) are c) was d) will be

3. _____ there much mail on the desk?

Yes, there _____.

- a) is b) are c) was d) will be

4. There _____ a conference next week.

- a) is b) are c) was d) will be

5. _____ there many accountants in your firm?

- a) is b) are c) was d) will be

6. There _____ a good crop in Russia this year.

- a) is b) are c) was d) will be

7. _____ there a meeting at the enterprise yesterday?

- a) is b) are c) was d) will be

8. _____ there a telephone in your office?
a) is b) are c) was d) will be
9. There _____ few letters in the mail for you today.
a) is b) are c) was d) will be
10. _____ there a store close to our Bank?
a) is b) are c) was d) will be

6-тапшырма: То до этиши (1-бөлүк)

То до этишинин туура жообун тандагыла:

1. She most of her writing on a computer.
a) do b) does
2. Machines most of work yesterday.
a) did b) have done
3. you have a computer?
a) do b) does
4. He always his job well.
a) do b) does
5. What she want to do?
a) do b) does
6. you speak English?
a) do b) does
7. The company ought something about the poor service.
a) to do b) do
8. She economics at Sheffield some years ago.

a) did b) have done

9. She well out of the deal today.

a) have done b) has done

10. What you do for a living ?

a) does b) do

7-тапшырма: То до этиши (2- бөлүк)

То до этишинин туура жообун тандагыла:

1. What _____ the managers do in the office in the afternoon?

a) do b) does c) –

2. How often _____ Harry meet customers?

a) do b) does c) –

3. How much _____ your computer cost?

a) do b) does c) –

4. What _____ Nokia make?

a) do b) does c) –

5. Where _____ you work?

a) do b) does c) –

6. How long _____ he want to stay in his job?

a) do b) does c) –

7. _____ they earn enough?

a) do b) does c) –

8. What time _____ the secretary finish work?

a) do b) does c) –

9. Who _____ borrows and lends money?
a) do b) does c) –
10. _____ you often read such advertisements?
a) do b) does c) –

8-тапшырма: То have этиши

То have этишинин туура жообун тандагыла:

1. She a day-off every week.
a) have b) has
2. I a good job last year.
a) have b) had
3. They orders next week.
a) will have b) have
4. Recently we the acknowledgement of debt.
a) have received b) had received
5. Inflation got out of control.
a) has b) have
6. Do you to travel on business?
a) has b) have
7. He to get up early.
a) has b) have
8. I a holiday last year.
a) haven't b) didn't have
9. The decision to be made by senior management.

T: I only (arrive (10) this morning. I would have rung you before but I (be (11) terribly busy all day covering the conference. It only just (end (12).

A: I thought Peter usually (do (13) the conferences.

T: Yes, he (do) but when he (drive (14) up here last night he (have (15) an accident and (take – passive (16) to hospital. So I (do (17) it instead.

Англис тилиндеги (этиштердин) 12 чактын жасалуу жолдорун таблица боюнча үйрөнгүлө.

	мезгил	мисалдар (түшүндүрмөсү менен)
Simple (Indefinite)	Present Simple [<ul style="list-style-type: none"> My mother waters plants every week – Моя мама поливает растения каждую неделю. Апам жума сайын өсүмдүктөргө суу куят (дайыма кайталанып туруучу кыймыл аракет - постоянное действие – каждую неделю).
	Past Simple	<ul style="list-style-type: none"> The doctor invited me yesterday – Кечээ доктор мени чакырды - Доктор пригласил меня вчера(өткөн мезгилде болгон кыймыл аракет действие, которое произошло в истекшем периоде времени – вчера). I came home, called Mary and went to bed – Мен үйгө келип, марияга телефон чалып, анан жаттым - Я пришел домой, позвонил Марии и лег спать
	Future Simple	<ul style="list-style-type: none"> Tom will help you – Том сага жардам берет - Том поможет тебе (келер чакта боло турган кыймыл аракет - действие, которое

		<p>совершится или будет совершаться в будущем).</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ My father and I will take French lessons twice a week –
Continuous	Present Continuous	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ashyr is looking for his bag now – Ашыр азыр сумкасын издеп жатат Ашыр сейчас ищет свою сумку(учурда болуп жаткан кыймыл аракет - действие, совершающееся в данный момент). ○ They are swimming in the river at the moment –
	Past Continuous	<ul style="list-style-type: none"> ○ My mother was cooking at 3 o'clock –Апам саат үчтө тамак жасап жаткан эле Моя мама готовила в 3 часа (белгилүү бир өткөн чакта созулган кыймыл аракет - длительное действие, совершавшееся в определенный момент в прошлом). ○ It was snowing when you called me – Шел снег, когда ты позвонил мне
	Future Continuous	<ul style="list-style-type: none"> ○ I will still be playing tennis at 4 o'clock Саат төрттө мен теннис ойноп жаткан болом– Я еще буду играть в теннис в 4 часа (белгилүү бир учур чакта (боло турган)созулган кыймыл аракет - длительное действие, которое будет совершаться в определенный момент в будущем). ○ They will be looking for a new office in September –

Perfect	Present Perfect	<ul style="list-style-type: none"> ○ I have found the key you lost; here it is – Сиз жоготкон ачкычты таптым, мына. -Я нашел ключ, который вы потеряли; вот он (учур чакта натыйжасы ачык көүнүп турган кыймыл аракет - действие, результат которого имеется налицо в настоящем).
	Past Perfect	<ul style="list-style-type: none"> ○ She had called me by three o'clock – Ал мага саат үчтөрдө телефон чалган - Она (уже) позвонила мне к трем часам (өткөн чакта, белгилүү бир мезгилге чейин болуп өткөн кыймыл аракет - действие, совершившееся до определенного момента в прошлом). ○ My friends had sold all the flowers when your father came – Сенин атаң келгенде, досторум бардык гүлдөрдү сатып бүтүшкөн эле - Мои друзья (уже) продали все цветы, когда пришел твой отец(экинчи бир кыймыл аракет болгонго чейинки болуп өткөн кыймыл аракет - действие, совершившееся до другого прошедшего действия).
	Future Perfect	<ul style="list-style-type: none"> ○ We will have translated the book when your father comes – Атаң келгенде, биз китепти которуп бүткөн болобуз - Мы уже переведем книгу, когда придет твой отец (белгилүү бир келер чакка чейин боло турган келер чактагы кыймыл аракет -будущее действие, которое совершится до определенного момента в будущем).

Perfect Continuous	Present Perfect Continuous	<ul style="list-style-type: none"> ○ They have been playing football since 8 o'clock – Алар саат 8ден бери футбол ойноп жатышат - Они играют в футбол с 8 часов (узакка созулуп аяктап жаткан, , учур чактагы бутүп бараткан кыймыл аракет - действие, совершающееся в настоящем, с указанием как долго оно совершается). ○ Mary has been learning English since 2000 – Мария 2000-жылдан бери англис тилин үйрөнүп жатат -Мария учит английский с 2000 года
	Past Perfect Continuous	<ul style="list-style-type: none"> ○ Your neighbour had been looking for you for 3 hours, when you came – Кошунаң сен келгенче сени үч саат бою издеди - Твой сосед уже искал тебя 3 часа, когда ты пришел(экинчи өткөн чактагы кыймыл аракет башталганда аяктаган. узак убакытка созулган. бүткөн кыймыл аракетти көрсөткөн чак - длительное прошедшее действие, совершавшееся в момент наступления другого прошедшего действия с указанием, как долго оно совершалось).
	Future Perfect Continuous	<ul style="list-style-type: none"> ○ By September, 2012, he will have been working at the office for 30 years – Анын бул мекемеде иштегенине 2012жыл сентябрда 30 жыл толот - К сентябрю он будет работать в этом офисе уже 30 лет(бул чак өтө сейрек колдонулат -это время употребляется крайне редко).

5-бөлүм. Текст менен иштөө

5.1. Сабактан тышкары окуу үчүн берилген тексттердин үстүнөн иштөө.

Чет тилиндеги кесиптик багыттагы тексттер өзүнүн негизги милдетинен – маалыматтуулуктан – сырткары жалпы жана тематикалык сөздүк корду толуктоого жардам берет, англис тилиндеги сөздөрдү жана сөз айкаштарын туура айтууга машыктырат, текстте жолугуучу типтүү мисалдарды талдоо менен, англис тилинин грамматикасынын эрежелерин бышыктайт жана аларды эске тутуп калуу үчүн кайра-кайра кайталоо оозеки сүйлөө ыкмаларынын өсүшүнө өбөлгө түзөт.

Студенттердин өз алдынча иштөөсү окуп – үйрөнүүгө даярдык көрүүнүн эң маанилүү бөлүгү болуп эсептелет. Аны акырындык менен теориялык булактарды окуп үйрөнүүдөн баштоо зарыл, биринчи кезекте, окуу эрежелерин, сүйлөмдөрдүн ар кандай түрлөрүн куруунун негиздерин, көмөкчү сөз түркүмдөрүн өздөштүрүү керек.

Окуу ыкмаларын өздөштүрүү үчүн үн чыгарып окууну көп жолу кайталоо талап кылынат жана ал адатка айланганга чейин, дайыма окуу эрежеси менен салыштырып, текшерүү керек. Текст менен иштөөдө жаңы сөздөрдү окууда сөздүккө кайрылып, анын айтылышына дал келер – келбесин текшерүү зарыл. Ар кандай окуу китебиндеги берилген тексттер жана түшүндүрмөлөр эң маанилүү ролду ойнойт. Көптөгөн колдонулуп жүргөн окуу куралдарындагы тексттер ар бир сабакка ылайыкташтырылган сөздөр менен камсыздалган.

Сабактан тышкары окуу үчүн берилген тексттер окууга жана сөздүктүн жардамы менен которууга багытталган. Анын максаты – өз алдынча окуу жөндөмдүүлүгүн арттыруу жана сөздүк корду байытуу, кругозорду кеңейтүү, студенттин маданий деңгээлин

жогорулатуу. Текст менен иштөө, студенттин алдына койгон максатына жараша, окуунун ар кандай түрлөрүн чебер өздөштүрүүгө мүмкүнчүлүк берет.

Текст менен иштөөнүн этаптары:

Текстти окуур алдындагы этап:

- тексттин аталышын окуп, эмне тууралуу сөз болорун айткыла;
- жаңы сөздөр жана сөз айкаштары менен таанышкыла;
- окуп чыгып, (орусча же кыргызча эквиваленти берилген) ...сөздөрдү көчүрүп жазгыла;
- окулуп жаткан темага тиешеси бар болгон сөздөрдү терип жазгыла;
- тексттен тааныш эмес сөздөрдү тапкыла.

Тексттин үстүнөн иштөө этабы:

- текстти окуп чыккыла;
- маанилүү (негизги) маалыматты камтыган сөздөрдүн (сөз айкаштардын же сүйлөмдөрдүн) алдын сызып белгилегиле;
- негизги аттарды (терминдерди, аныктамаларды, белгилерди) көчүрүп жазгыла же алдын сызгыла;
- ар бир абзацтагы негизги ойду тактагыла;
- тексттин мазмунун терең көрсөткөн сөздөрдү же сөз айкаштарын белгилегиле;

Тексттин үстүнөн иштөөдөн кийинки этап:

- текстке ат койгула;
- тексттин аталышын түшүндүрүүчү сүйлөмдү үн чыгарып окугула;
- ... сүрөттөө үчүн тексттен сүйлөмдөрдү тапкыла;
- тексттеги сөздөр менен төмөндөгү ... ойду далилдегиле (четке каккыла);

- суроолорго жооп бергиле;
- текстке план түзгүлө;
- текстти айтып берүү үчүн зарыл болгон негизги сөздөрдү жазгыла;
- планга таянып, текстти айтып бергиле;
- негизги сөздөргө таянып, текстти айтып бергиле.

Текст менен өз алдынча иштөө жөндөмдүүлүгүн арттыруунун натыйжалуу жолу болуп, кайталап айтып берүү эсептелет. Текстти айтып берүүгө даярданууда аны негизги маанисине карап бөлүктөргө бөлүү, негизги фразаларды бөлүп алуу жана текстти айтуунун планын түзүү талапка ылайык.

Текстти айтып берүүгө даярданууда төмөндөгү эскертүүнү пайдалануу сунуш кылынат:

1. Текстти окуп чыккандан кийин аны негизги ойду камтыган бөлүктөргө бөлгүлө.
2. Ар бир бөлүктөн ошол бөлүктөгү негизги ойду камтыган сүйлөмдөрдү (алар бир нече болушу мүмкүн) таап, аларды жазгыла.
3. Бул сүйлөмдөрдөгү негизги сөздөрдүн алдын сызгыла.
4. Айтып берүүнүн планын түзгүлө.
5. Текстти план боюнча айтып бергиле.
6. Негизги сөздөргө таянып, текстти өз сөзүңөр менен айткыла.

Мисалы :

An Old Man Lived in the Village

An old man lived in the village. He was one of the most unfortunate people in the world. The whole village was tired of him; he was always gloomy, he constantly complained and was always in a bad mood.

The longer he lived, the more bile he was becoming and the more poisonous were his words. People avoided him, because his misfortune became contagious. It was even unnatural and insulting to be happy next to him.

He created the feeling of unhappiness in others.

But one day, when he turned eighty years old, an incredible thing happened. Instantly everyone started hearing the rumour:

“An Old Man is happy today, he doesn’t complain about anything, smiles, and even his face is freshened up.”

The whole village gathered together. The old man was asked:

Villager: What happened to you?

**“Nothing special. Eighty years I’ve been chasing happiness, and it was useless. And then I decided to live without happiness and just enjoy life. That’s why I’m happy now.” –
An Old Man**

Moral of the story:

Don’t chase happiness. Enjoy your life.

5.2. Текст менен өз алдынча иштөөнүн формалары:

- Тексттин лексикалык жана грамматикалык толукталышын талдоо;
- Чакан көлөмдөгү тексттерди кыска убакыт ичинде оозеки которуу (1000 бирдикке чейин);
- Чакан көлөмдөгү тексттерди кыска убакыт ичинде жазуу түрүндө которуу;
- Узак убакытка берилген тексттерди оозеки которуу (home reading) ;
- Көлөмдүү тексттердин мазмунун орусча, кыргызча, англисче айтып берүү;

1. Бул тексти куп чыгып, суроолорго жооп бергиле:

WALL STREET

Wall Street is a place where the sun never shines. This doesn't mean it has a different climate from the rest of New York City. It simply means

that the buildings here in New York's financial center are so high that the street is always in the shade.

The people who work in the Wall Street area are too busy to worry about the weather. They are employed by great banking houses or giant financial companies. They handle big sums of money every day.

Twenty years ago, life was a lot quieter on Wall Street. Many of the companies were old family firms. They had always been successful and did not see the need to work very hard for their money. Sons entering their fathers' businesses could come to work late, leave early and be certain that no one would notice. Those days are gone forever. Wall Street's big bosses still have beautifully furnished offices on the top floor, with wonderful views over New York. But downstairs in the trading rooms, clever young people work at their computers sending money around the world.

Americans have never quite got used to trusting their banks. They remember too well the great Wall Street 'crash' of 1929, when many banks closed and thousands of people lost their money. In order to keep the dangers small, American law prevents banks from becoming too big. No bank can have offices in more than one state. Perhaps this is why there are so many banks in America — nearly 15,000 of them.

The advantage of having so many small banks is that each one can get to know its customers, and can offer a personal service. The problem is that a traveler, who has his or her money in a bank in Denver, cannot easily get any money out from a bank in Washington. But even this is changing now. Computers can send money so fast that the old system of American banks is breaking down.

Many Americans are not so happy about leaving their money in the bank. They want to see it grow, fast. That's one reason why many people spend as much money as they can on buying and improving houses. They know real estate prices often rise faster than anything else.

- 1. The author mentions some pluses and minuses of having many small banks. Find this extract and read it aloud.*
- 2. Why don't Americans trust their banks?*
- 3. What makes Americans spend money on real estate?*

2. Текстти оозеки түрүндө которгула

A SECRET TALENT

Eve is excited to go to her first Dylan Wyman concert in New York. Dylan Wyman is Eve's favorite singer. In fact, Eve tells her mother Jeannine, Dylan Wyman is her favorite person!

When they are about halfway to New York, Jeannine hears a weird noise. "Oh no," she says, realizing that they have a flat tire.

There isn't much room on the side of the road, but Jeannine pulls the car over and climbs out. Sure enough, their right rear tire is completely flat.

Jeanine opens the trunk to get the jack and the spare tire. Traffic continues to whiz by at seventy miles per hour.

"Mom, are we going to die?" Eve asks. She is really scared.

"Don't worry honey, I'll be quick," Jeannine says as she starts to jack up the car.

"Wow Mom, how do you know how to do this?" Eve is shocked at her mother's secret talent.

Then Jeannine takes off the flat tire.

"Wow Mom, how do you know how to do that?" Eve asks in wonder.

Jeannine just laughs. Then she puts the spare tire on. Eve says, "Mom, who are you?"

The entire tire change takes only 10 minutes. They both climb back into the car and Jeannine says, "I'm so sorry honey, but we can't drive all the way to Albany on this spare tire. We're going to have to stop and buy a new tire. We might be late for your concert."

"That's okay, Mom," Eve says, "You're my favorite person now!"

3. Текстти жазуу түрүндө которгула

LOST AND FOUND

Donna and her husband John go to the beach every Saturday in the summer. Today is no exception. Donna packs a picnic lunch. She packs the beach umbrella and sun lotion.

She cannot find their beach towels. Donna always loses things. The towels are not in the laundry basket or dryer. They are not in the closet, either. She finally looks in her beach bag. She sees the towels folded in the bottom. Of course, the beach towels are exactly where they should be.

Donna puts on her swimsuit and floppy sun hat. She is almost ready. She just needs her sunglasses. She thinks they are on the table by the door. Or maybe they are in the bathroom. They could also be in her purse. Donna sighs.

John puts the picnic basket, umbrella, and beach bag in the car. He checks his fishing poles and equipment. He places them in the car beside the picnic basket.. Daisy, their dog, jumps in the backseat. She loves the beach! John is ready to leave. Where is Donna? She knows he likes to arrive at the beach before the crowds.

John groans and shakes his head. Donna is always late!

Donna searches for her sunglasses. She cannot find them, and she knows John is waiting. He hates when she is late! She grabs her purse and locks the door.

"You are late," John says as Donna gets in the car. Donna tells John that she could not find her sunglasses.

John looks at her and laughs! He flips down the sun visor so Donna can see herself in the mirror. Donna looks in the mirror and laughs too. Her sunglasses are on top of her head. They were there the whole time!

"It is always in the last place that you look," Donna giggles!

Текстти которууда сүйлөмдүн түзүлүшүнө көңүл бургула!

Сүйлөмдүн кыргызча түзүлүшүндө кандай өзгөчөлүктөр бар экендигин түшүндүрүп бергиле!

5.3. Студенттердин текст менен өз алдынча иштөөсүн текшерүүнүн формалары:

- Сабак учурунда которуу боюнча оозеки сурамжалоо;
- Текстти которуу боюнча жазуу иштерин текшерүү;
- Тексттин маанисин ачып берүү боюнча оозеки сурамжылоо жана талкулоо;
- Сабак учурунда тексти оозеки (жазуу) түрүндө которууну текшерүү;

Бул текстти окуп чыгып, суроолорго жооп бергиле:

GOOD NEWS FOR CHOCOLATE LOVERS!

It would be difficult to find someone who does not like chocolate. In the United States, chocolate is bought more often than any other kind of sweet. In Britain, each person eats an average of 11 kg of chocolate per year. That is a lot of chocolate! In the US people eat about 200 chocolate bars per second as a matter of fact. People love chocolate so much that they often think it is a bad habit. But there is good news for

all chocoholics: eating chocolate does less harm to you than you might think. People often believe that chocolate causes a number of health problems including bad teeth, obesity and skin problems such as acne. Studies carried out in the United States, however, give no support to this idea.

Specific tests were carried out. One group of people who suffer from acne was given regular amounts of chocolate, while another group of similar sufferers had no chocolate at all. At the end of the test period the two groups were compared. No difference in the condition of the acne sufferers was noticed. Chocolate contains fat and sugar, so if you ate a lot of chocolate you would probably put on weight. But reasonable amounts of chocolate in your diet will not make you fat. People usually get fat because they eat too much food in general, especially if they are not very active.

What about the effect on your teeth? Chocolate can damage your teeth, but the danger is less than many people believe. It is good to know that eating a certain amount of chocolate may even be good for you. Chocolate contains protein, vitamins and minerals. Scientists believe chocolate may reduce the risk of heart disease.

Perhaps the most amazing thing of all is that it can help you fight off illness. The important thing is not the chocolate in itself, but the pleasure that it gives you. Even the smell of chocolate can have a positive effect on your immune system. It is nice to smell chocolate of course, but it is much better to eat it. And the great thing is that you can eat it without fear.

2. People eat a lot of chocolate. Read aloud the extract which says about it.

3. What health problems do people traditionally connect with eating chocolate?

4. What facts prove that chocolate can be good for our health?

5.4. Грамматикалык материалдар жана текст менен өз алдынча иштөө боюнча сунуштар.

Англис тилинде белгилүү бир грамматикалык көрүнүштөрдү окуп-үйрөнүүдө грамматикалык маалымдамадан таблицаларды, схемаларды пайдалануу жана жеке өздүк таблицаларды түзүү, оозеки - жазуу түрүндөгү көнүгүүлөрдү тыкандык менен аткаруу жана грамматикалык материалды бекем өздөштүрүү үчүн жазуу түрүндөгү варианттарга таянбастан аларды текшерүү иштерине даярдоо сунуш кылынат.

Англис тили - бул сүйлөмдөгү сөздөр туруктуу тартипте орун алган стиль, б.а. сүйлөмдүн ар бир мүчөсүнүн өз-өз орду бар. Сууроолуу сүйлөмдөгү сөздөрдүн орун алышы жай сүйлөмдөн айырмаланып турат. Бул айырмачылык баяндоочтун курамына кирүүчү байланыштыруучу этиш, жардамчы жана модалдык этиштер сүйлөмдүн башында, ээден кийин орун алгандыгында турат. Ошентип, баяндооч эки бөлүккө, бири биринен ээ аркылуу, бөлүнүп турат.

Is he going to school now? – Азыр ал мектепке баратабы?

Жай сүйлөмдөгү баяндоочтун курамында жардамчы этиш жок болгон кезде, б.а. баяндоочту Present indefinite жана Past indefinitетегі этиш билдирип турса, анда ээнин алдында do/does же did формасы коюлат, ал эми негизги этиштер ээден кийин жаксыз (infinitive) формасында (to-бөлүкчөсүз) коюлат. Сүйлөмдүн калган мүчөлөрү өзгөрбөстөн, жай сүйлөмдөгү жайгашкан орду менен кала берет.

Окулган текстти туура түшүнүү, маалымат алуу, аны которуу чет тилиндеги текстти талдоо жөндөмдүүлүгүнө, тилдин формасынан маанилүү маалыматты табуу ыкмаларына негиздеет. Англис

тилиндеги тексттер менен иштөөдө төмөндөгү жалпы жоболор сунуш кылынат:

1. Текст менен иштөө текстти толук окуп чыгуу менен башталат: текстти окугула, анын аталышына көңүл бургула, текстте эмне тууралуу айтылгандыгын түшүнүүгө аракет кылгыла.

2. **Мисалы, бул тексти окугула:**

The Wise Man

People have been coming to the wise man, complaining about the same problems every time. One day he told them a joke and everyone roared in laughter.

After a couple of minutes, he told them the same joke and only a few of them smiled.

When he told the same joke for the third time no one laughed anymore. The wise man smiled and said:

“You can’t laugh at the same joke over and over. So why are you always crying about the same problem?”

Moral of the story:

Worrying won’t solve your problems; it’ll just waste your time and energy.

Бул текстти окууда сөздүктү колдонбостон анын мазмунун түшүнүүгө аракет кылгыла!

3. Андан соң, өз - өзүнчө сүйлөмдөр менен иштөөгө өткүлө.

Сүйлөмдү

окуп, анын чегин белгилегиле. Сүйлөмгө синтаксистик талдоо жүргүзгүлө жөнөкөй сүйлөм же татаал (багыныңкы татаал же багынычсыз татаал) сүйлөм экендигин, сүйлөмдө татаал синтаксистик курам бар же жок экендигин аныктагыла (Infinitive groups, infinitive turnovers, participial turnovers).

6-бөлүм. Оозеки сүйлөөнүн үстүнөн иштөө.

6.1. Оозеки сүйлөөнүн үстүнөн студенттердин өз алдынча иштөөсү:

- белгилүү бир тема боюнча фонетикалык көнүгүүлөр;
- белгилүү бир тема боюнча лексикалык көнүгүүлөр;
- тексти фонетикалык окуу;
- мисалга алынган текстти которуу;
- тема боюнча сүйлөө үчүн көнүгүүлөр;
- белгилүү бир тема боюнча оозеки-монолог түрүндө сүйлөп берүү (15-20 сүйлөм)

6.2. Оозеки сүйлөөнүн үстүндө өз алдынча иштөөнү текшерүүнүн формалары:

- тема боюнча фонетикалык көнүгүүлөрдү текшерүү;
- тема боюнча лексикалык көнүгүүлөрдү текшерүү;
- тема боюнча лексиканы (сөз байлыгын) текшерүү;
- мисалга алынган текстти үн чыгарып окууну текшерүү;
- үлгү-текстти которууну текшерүү;
- тема боюнча оозеки сурамжалоо;

6.3. Оозеки сүйлөөнүн үстүнөн өз алдынча иштөө боюнча методикалык сунуш.

Белгилүү бир тема боюнча оозеки монолог түрүндө сүйлөп берүүгө даярдык көрүү иштеринде үлгү үчүн алынган тематикалык тексттерди окуп-үйрөнүүдөн баштоо зарыл. Биринчи кезекте үйрөнүп жаткан текст боюнча фонетикалык, лексикалык жана лексикалык-грамматикалык көнүгүүлөрдү аткарып, зарыл болгон лексикалык материалдарды өздөштүрүп, тексти окуп, которуп, тема боюнча сүйлөө көнүгүүлөрүн аткарууга тийиш. Андан соң окуп - үйрөнгөн тексттин негизинде бир топ маанилүү,

кызыктуу маалыматтарды камтыган кыскача жыйынтык чыгарууга даярдык көрүү керек. Бул үчүн студенттин артыкчылыгын жана жеке мүмкүнчүлүгүн эске алуу менен, оозеки жыйынтыктоо үчүн берилген материалды кайрадан иштеп чыгуу зарыл, тагыраак айтканда:

1) Эстеп калууга, айтууга кыйын болгон сөздөрдү тааныш лексикалык бирдиктер менен алмаштыруу;

All people are proud of their magnificent capital.

All people are proud of their great capital.

2) Узун сүйлөмдөрдү кыскартуу:

Culture is a term used by social scientists for a people's whole way of life - Culture is a term used for the whole people's way of life.

3) Сүйлөмдүн грамматикалык (синтаксистик) курамын жөнөкөйлөштүрүү: I felt I was being watched - I felt somebody was watching me.

4) Текстти мааниси жагынан кичирейтүү: мүмкүн болушунча текстин көлөмүн кичирейтүү (12-15 сүйлөмгө)

Оозеки айтуу үчүн иштелип чыккан тексти жумушчу дептерге жазып, теманы баяндоодо логикалык ирээттүүлүгүн эстеп калуу менен бир нече ирет үн чыгарып окуп, айтып берүү зарыл.

Ушул тексттин үстүнөн жогоруда берилген көрсөтмөгө ылайык иштегиле:

NICOLE'S DRUMS

Nicole has a new set of drums. She likes playing the drums. She practices playing the drums all the time.

Her parents tell her, "Nicole, we are happy that you like the drums, but you can't play the drums all the time. There are other people in the apartment. There are other people in the building. There are other people in the neighborhood. And they all want to sleep sometimes! Nicole listens to them. She says she understands, but she doesn't stop doing it. She practices playing the drums all the time! Her parents complain, her sister complains, the neighbors complain. Even the cat complains!

"Ok, ok!" Nicole says, "I will be a good girl. I will do it more quietly." But this doesn't help much. No one can work, no one can rest, and no one can sleep.

One day Nicole comes home and sees her parents and her sister in the living room. She sees new things: a guitar, a trumpet, and a piano. Nicole is very surprised! "Wow!" she says, "What is this?" "Well," her father answers, "we see that we can't beat you, so we decide to join you!"

Бул текстти окуп, оозеки айтып бергиле;

AMANDA'S WORK

Amanda goes to work every day. She works in an office. She works very hard. She starts at 7 o'clock in the morning and finishes at 10 o'clock at night. She likes her work, and she wants to be a good worker, but she has one problem. Her boss is not a very good boss.

He tells her to do one thing, and then he changes his mind. He tells her to do another thing, and then he changes his mind again. He tells her to do something else, and again, changes his mind. Amanda doesn't like this. She says, "This is a waste of time!"

Today Amanda decides to talk with him. She goes to his room and says: "I like to work. I work a lot of hours. I am a good worker. But I can't

work like this. We have to work better. You need to tell me what to do without changing your mind."

Amanda's boss listens to her. He sees that she is right. He promises to listen to her advice.

Now Amanda is happy. She comes to work every day. She starts at 7 o'clock and finishes at 4 o'clock, but she completes much more things than before! Amanda and her boss are happy.

Бул текстти окуп чыгып, ушул темага окшош жеке өзүңөрдүн баштан өткөн окуяңар тууралуу баяндап бергиле.

DANIEL LOVES THE BEACH

Every Saturday Daniel and his family go to the beach. They live far from the beach, but once a week the family gets into the car and Daniel's father drives for hours until they arrive.

Daniel's parents love the beach. Daniel and his sister and brother love the beach. The family's dog loves the beach very much.

But it is a problem to go to the beach every week. Daniel's father gets tired from driving so many hours. The rest of the family gets tired from sitting in the car for so many hours. Daniel's mother says: "It's fun in the beach, but it takes too much time to get there and back!"

Daniel and his sister and brother are very sad. They want to go to the beach, but it is a problem. They try to go the swimming pool, but it is not the same thing.

One day Daniel's parents come to talk with the kids. They say: "We have a problem to go to the beach every week, but we love the beach, and you love the beach, and the dog loves the beach. So we have a solution. We need to live near the beach!"

Daniel and his sister and brother are very happy! Now they live near the beach. They go to the beach every day!

1. Answer the questions

2. Find the sentences with the Past tense

3. Find synonyms of the words: to talk -----; to want -----

4. Make up a dialogue on the topic: Daniel and his mother

7-бөлүм. Жазуу жөндөмдүүлүгүнүн үстүнөн иштөө

7.1. Жазуунун үстүнөн студенттердин өз алдынча иштөө формалары:

а) сөздүк-дептерди түзүү боюнча жазуу түрүндөгү тапшырмалар;

Мисалы, тааныш эмес сөздөрдү жана сөз айкаштарынын маанилерин мисалдар менен кошо дайыма жазып жүргүлө. Өздүк сөздүктү түзүү сөздөрдү батыраак эстеп калууга жана аларды туура колдонууга жакшы жардам берет.

Эгерде өздүк сөздүк түзгөн болсоңор, анда аларды колдонуп бир окуя түзгүлө. Ал аңгемеде 10-15 сөз пайдалангыла. Өзүңөрдүн аңгемеңерди бүткөндө ал тууралуу досторуңар менен бөлүшкүлө. Бул болсо, сөздөрдү сүйлөмдөрдө туура колдонууну үйрөнүүгө жардам берет жана ал грамматикалык көнүгүүлөрдү иштөөдө мыкты негиз болуп берет. Ошондой эле, жаңы сөздөрдү жаттап, аларды контексте (сүйлөмдө) колдонууга жакшы өбөлгө түзөт.

б) жазуу түрүндөгү лексикалык, лексикалык-грамматикалык тапшырмалар жана көнүгүүлөр;

Лексикалык, лексикалык–грамматикалык көнүгүүлөрдү аткарууда интернетти пайдалангыла. Аны тандоодо грамматикалык эрежелерди жеңил түшүндүргөн, оңой формасын тандгыла. Грамматиканы күн сайын кайталап, үйрөнүү менен өзүңөргө болгон ишеним артат жана сөздөрдү туура жазууга бат эле көнөсүңөр.

2-көнүгүү “to be” этиши

***to be* этишинин туура формасын койгула:**

- a. His name Mark.
- b. What her name?
- c. How you?
- d. How your sister?
- e. you a doctor?
- f. Where your kids?
- g. I busy.
- h. you happy?
- i. your wife a singer?
- j. He not thirty-five years old.

3- көнүгүү Present Simple

Туура сүйлөмдү тапкыла:

- a. I am not smoke. I don't smoke. I not smoke.
- b. She drinks a lot of tea. She drink a lot of tea. She is drink a lot of tea.
- c. My brother haves a car. My brother is have a car. My brother has a car.
- d. Do you go to work by bus? Does you go to work by bus? Is you go to work by bus?
- e. Do he go to the cinema? Is he go to the cinema? Does he go to the cinema?

- f. *Do you like ice-cream? - Yes, I am.* *Do you like ice-cream? - Yes, I like.* *Do you like ice-cream? - Yes, I do.*
- g. *Where do they usually walk?* *Where are they usually walk?*
 Where does they usually walk?
- h. *What do your father do?* *What does your father do?* *What is your father do?*
- i. *On Saturday I doesn't go out.* *On Saturday I don't go out.*
On Saturday I am not go out.
- j. *He doesn't play tennis.* *He isn't play tennis.* *He don't play tennis.*

Биздин сүйлөгөнүбүздүн баары сөздөрдөн турат. Сөз менен өз оюбузду, сезимибизди билдире алабыз. Сөз менен басынтып же мактап, сыйлоого болот. Сөздүн жардамы менен биз өз ара баарлашып, маалымат ала алабыз. Биз сүйлөгөн сөздөрүбүз биздин сөздүк корубузга(запасыбызга) байланыштуу болот. Канчалык көп сөз билсек, сүйлөгөн учурда ошончолук көп сөз колдоно алабыз. Лексикалык корубузду дайыма толуктап турушубуз зарыл, бул үчүн англис тили боюнча лексикалык көнүгүүлөрдү көбүрөөк аткаруу керек. Лексикалык көнүгүүлөр бул же тигил сөздү туура колдонууга жардам берет жана сөз байлыкты арттырып, аны бир топ түшүнүктүү, көркөмдүү кылат. Ошондуктан төмөндөгүдөй лексикалык көнүгүүлөрдү көбүрөөк аткаруу сунуш кылынат.

Лексикалык көнүгүүлөр

1-көнүгүү

Оң жактагы катардан сол жактагы катардагы сөздөргө мааниси боюнча туура келген сөздөрдү тапкыла:

1. *origin* a) *runners carry it to the place of the Olympic Games*
2. *judge* b) *a starting point or the point at which something comes into existence*
3. *prize* c) *she or he decides the result of a competition*
4. *mascot* d) *the winner of a game or competitions gets it*
5. *torch* e) *an animal, object or person that is a symbol of something (for example of the Olympic Games)*

2-көнүгүү

Кашаанын ичиндеги сөздөрдүн бирин тандап бош орунга койгула:

1. *I'm terribly sorry but I what you said just now. (didn't listen to / didn't hear)*
2. *I attentively to the lecture but I didn't understand it. (heard / listened)*
3. *I would greatly appreciate it if you didn't up that old argument again. (start / begin)*
4. *I can't to understand why anyone would want to be cruel to animals. (start / begin)*
2. *I've you not to do that many times before. (told / said)*
6. *What I and what I do are not necessarily the same. (say / tell)*

1 көнүгүүнүн жооптору

1 – b

2 – c

3 – d

4 – e

5 – a

2- көнүгүүнүн жооптору

1. *didn't hear* – уккан жок(физикалык мүмкүнчүлүк)

2. *listened* – укту эмес, лекция укту (*listen, not hear*)

3. *start up* – фразалык этиш. Эски нерсени козгобо (*Don't start (don't start) this old argument again*)

4. *begin* – түшүнбөө (*I cannot (start) understand*),

5. *told* – айтып берди

6. *say* – айтат, дейт.(Менин эмне айтып, эмне жасаганым маанилүү эмес)

в) англис тилинде монолог түрүндө билдирүү жасоо үчүн даярдык көрүү боюнча жазуу түрүндөгү тапшырмалар;

Монолог айтууда төмөнкүлөргө көңүл буруу керек:

- тапшырманы кунт коюп окуу менен, монологдун көлөмүнө (мезгил, жооптогу фразалардын санына), анын мазмунундагы бөлүнүп көрсөтүлгөн элементтерге (түзүлгөн пландагы пункттарга,) өзгөчө көңүл буруу;

- бардык пункттардын маанисин ачып берүүгө;

- монолог айтып жатканда түзүлгөн планга дал келе тургандай кылып айтууга;

- монолог айтууну пландаштырууда алгач негизги фразаларды ойлонуп , жазып алууга;

- монологду теманы жалпы элестетүү менен баштоого;

- планда көрсөтүлбөгөн ашыкча маалыматтарды колдонбоого;

- эгерде планда “эмне үчүн” деген пункт болсо, аны кенен, толук ачып берүүгө.

г) англис тилиндеги тексттерди жалпылаштырып, жыйынтык чыгаруу боюнча жазуу түрүндөгү тапшырмалар;

Бул учурда төмөндөгүлөгө көңүл буруу талап кылынат:

- тексттеги же темадагы негизги маалыматты бөлүп алуу;
- текстти толук түшүнүп окуу үчүн сүйлөм ичиндеги жана сүйлөмдөрдүн ортосундагы логикалык байланышка көңүл буруу;
- темага ылайык сөздөрдү, синонимдерди жана сүйлөмдөрдү өз сөзүң менен алмаштырып айтуу;
- тексти калыбына келтирип айтууда тексттин бөлүктөрүнүн ортосундагы структуралык-синтаксистик байланыштарга көңүл буруу;
- тапшырманы аткарууга убакыт бөлүштүрүүгө

д) кыргыз, орус тилинен англис тилине жазуу түрүндө которуу:

Төмөндөгү орус, кыргыз тилиндеги тексттерди англис тилине которгула:

ЭРНЕСТ ХЕМИНГУЭЙ

Бир жолу Э.Хемингуэй мелдеше кетет. Болгону 5-6 сөздөн турган кыска аңгеме жазып берем, бирок аны окугандын баары катуу таасирде калат деп.

Бул мелдешти жазуучу утуп алат. Анын чыгармасы мына:

«Кичи баланын бут кийими сатылат. Кийилбеген.»

ФРЕДЕРИК БРАУН

Ф.Браун эң кыска коркунучтуу окуяны жазган дешет:

«Жер бетиндеги акыркы адам бөлмөдө отурган эле. Бирөө эшикти какты...»

О.ГЕНРИ

О.Генри салттуу аңгеменин бардык талаптары сакталган (башталышы, кульминация жана чечилиши) эң кыска аңгеме сынагын жеңип алган:

«Шопур чылымын күйгүзүп, бензин канча калганын билиш үчүн бензобакка эңкейе калды. Ыраматылык болгону жыйырма үч жашта эле.»

ФРАНЦУЗ АЯЛ

Эң кыска автобиографиялык чыгармага сынакты улгайып калган француз аялы утуп алган:

«Мурда бетим жылмакай, ал эми юбкам бырышкан эле, азыр – тескерисинче!»

Ал эми төмөнкү чыгармалардын узундугу 55 сөздөн ашпайт.

ДЖЕЙН ОРВИС

Терезе

Ританы мыкаачылык менен өлтүрүшкөндөн бери Картер терезе жанында отурат. Телевизор көрбөйт, китеп окубайт, кат жазбайт. Анын жашоосу – парданын ары жагында көрүнгөндөр.

Ким тамагын алып келет, эсеп-кысабын жүргүзөт, ага баары бир, ал бөлмөдөн чыкпайт. Анын жашоосу – чуркап өткөн спортчулар, жыл мезгилинин алмашуусу, өтүп жаткан машинелер, Ританын арбагы. Картер түшүнбөйт, кийиз менен капталган палатада терезе болбой тургандыгын.

ЛАРИСА КЕРКЛЕНД

Сунуш

Жылдыздуу түн. Эң туура маал. Шам чырак алдында тамактануу. Италиян рестораны. Кичи кара көйнөк. Укмуш

чачтар, балбылдаган көздөр, жылаажсын күлкү. Чогуу болгондоруна 2 жыл болду. Керемет жылдар! Чыныгы сүйүү, накта дос, экөө гана. Шампанский! Колун сурайм. Бир тизеге туруп. Адамдар карап калдыбы? Карай беришсин! Кооз бриллиант шакек. Бети албырып, эң татына жылмайганын карачы.

Кандайча, жок?!

ЧАРЛЬЗ ЭНРАЙТ

Арбак

Бул окуя болоору менен, кайгылуу кабарды аялыма айтыш үчүн үйгө шааштым. Бирок ал мени такыр укпагандай. Деги эле, мени такыр байкабагандай. Мени теше тиктеп өзүнө ичкенге куйуп алды. Телевизорду иштетти. Ушул маалда телефон шыңгырап калды. Ал басып келип телефонду көтөрдү. Анын бети чүрүшө түшкөнүн көрдүм. Ал боздой баштады.

ЭНДРЮ Э. ХАНТ

Ыраазычылык

Кайрымдуулук фонду жакында ага берген кийиз жууркан жылуу эле, ал эми акыр-чикирлер челегинен таап алгын бут кийими бутун эч кыспайт. Көчө чырактары бул муздак түндөн аны коргоп тургансып, көңүлүн көтөрөт.

Бакзардагы отургучтун жөлөнгүчү анын көптү көргөн кары арка-белине эң жакын бир тааныштай.

“О, Кудайым, рахмат сага, - деп ойлоно кетти, - жашоо – тим эле керемет!”

БРАЙАН НЬЮЭЛЛ
Азезил эмне каалайт

Эки жаш бала алыстап бараткан азезилди карап турушту. Адамды арбаган көздөрүнүн таасиринен дагы эле чыгыша элек экөө.

- Ал сенден эмнени сурады?
- Жанымды. А сенденчи?
- Телефон-автомат үчүн тыйын. Ага тез арада бир жакка чалыш керек экен.
- Тамактанып келбейлиби?
- Макул, бирок менде такыр акча калбады.
- Эч нерсе эмес. Менде акча толтура.

АЛАН Е. МАЙЕР
Бактысыздык

Бүт денем катуу ооруганынан ойгонуп кеттим. Көзүм ачып, керебетим жанында отурган медайымды көрдүм.

Фуджима мырза, бактылуу экенсиң, - деди ал, - эки күн мурда Хиросимадагы бомбалоодон кийин аман калдыңыз. Эми сиз госпиталдасыз, эч нерседен коркпой эле койсоңуз болот.

Алым жоктугунан, үнүм араң чыгара сурадым:

- Мен каяктамын?
- Нагасакиде, - деди ал.

ДЖЕЙ РИП
Тагдыр

Бир гана жол бар, биздин жашоо жек көрүү менен ырахаттын чаташкан түйүнүнө айланып, аны чечүүнүн башка жолу жок эле. Тагдырга ишенели: “орел” – үйлөнөбүз, “решка” – ажырашып кетебиз.

Тыйынды өйдө ыргыттык. Жерге шыңгыр этип кулап, бир аз айланып барып, жатып калды. “Орел”.

Биз тыйынды тунжурап карап туруп калдык.
Анан, сүйлөшүп алгандай чогуу айттык: “Балким, дагы бир жолу?”

РОБЕРТ ТОМПКИНС

Чындыкты издеп

Акыры бул алыстагы, түнт айылда издегенин тапты. Эскилиги жеткен жыгач кепеде очоктун жанында Чындык отурган эле.

Ал ушунчалык кары жана түрү суук аялды көргөн эмес.

- Чындык сиз болосузбу?

Чүрүшкөн кары башын ийкеди.

- Айтсаңыз, мен башкаларга эмне дейин? Эмне айтайын?

Кемпир отко түкүрүп, жооп берди:

- Менин жаш жана сулуу экен де!

АВГУСТ САЛЕМИ

Заманбап медицина

Фаралардын жарыгы, кулак жарган кычыр-кучур, сыздаткан оору, чыдагыс оору, андан соң жылуу, арбаган көгүлтүр жарык. Джон өзүн өтө бактылуу, жаш, эркин сезип, жаркыраган жарыкка бет алды.

Оору жана караңгылык акырындан кайта баштады. Джон шишик тарткан көздөрүн жай ачты. Бинттер, түтүкчөлөр, гипс. Эки буту ордунда жок. Ыйдан көзү шишиген аялы.

- Жаным, сени аман алып калышты!

ЧТО ЕСТЬ ДОБРО?

(По Марку Аврелию)

Одни люди, если делают кому-нибудь услугу, ждут себе за это награду или благодарность. Другие, может и не ждут награды и благодарности, но всё-таки не забывают того, что они сделали.

А потому считают тех, кому они сделали добро, своими должниками.

Но истинное, настоящее добро - добро только тогда, когда оно сделано не для другого, а для себя. Когда человек, который сделал добро, не ищет награды. Он делает добро так, как плодое дерево, когда оно вырастит свои плоды, довольно тем, что плодами этими пользуются те, кому они нужны.

услуга - помощь

Кто делает добро другому, больше всего добра делает самому себе - не в том смысле, что ему будет за это награда, а тем, что сознание сделанного добра даёт уже большую радость.

Сенека

ПИСЬМО ДОЧЕРИ ИНДИРЕ

(По Дж. Неру)

...Это правда, что блестящие периоды в прошлом были во многих странах - в Индии, Египте, Китае, Греции и других странах - и что многие из этих стран отставали и регрессировали*. Но даже это не должно лишать нас мужества. Мир велик, и возвышение и упадок той или иной страны в какой-то промежуток времени не составляют особенной разницы для мира в целом.

Многие люди в наши дни любят хвалиться величию нашей цивилизации и чудесами нашей науки. Наука, конечно, совершила чудеса. Великие люди науки достойны уважения и почёта. Но те, кто хвастают, редко бывают великими. И следует помнить, что во многих отношениях прогресс человека по сравнению с другими животными не такой уж значительный. Не исключено, что в некоторых отношениях какие-то животные даже выше его. Люди,

которые не понимают смысла этого утверждения, могут посмеяться. Но ты только что прочитала “Жизнь пчелы”, “Жизнь муравьёв” Метерлинка и, вероятно, была поражена тем, как живут эти насекомые.

Мы смотрим свысока на насекомых, как чуть ли не на самых низших из живых существ. Но эти крохотные создания научились искусству сотрудничества и самопожертвования ради общего блага гораздо больше, чем человек. С тех пор, как я прочитал о муравьях и жертвах, на которые они идут ради своих товарищей, я храню в своём сердце тёплое чувство к ним.

Если взаимное сотрудничество и жертвы ради блага общества являются мерилем цивилизации, то мы можем сказать, что крошечные муравьи в этом отношении превосходят человека.

**регрессировать* - идти назад в своём развитии.

Не позволяй своим детям убивать насекомых: с этого начинается человекоубийство.

Пифагор

Величие человека тем и велико, что он способен сознавать своё ничтожество.

Б.Паскаль

Чем ярче проявляет себя индивидуальность, тем больше стремится она к единению со всем сущим.

Р.Тагор

7.2. Жазуунун үстүнөн студенттердин өз алдынча иштөөсүн текшерүүнүн формалары:

-орфографиялык диктант (сөздүк, тексттик);

-дептердеги жазма тапшырмаларды текшерүү;

-доскада көнүгүү иштөө;

-англис тилинде жазуу ыкмалары боюнча текшерүү иштери;

КОЛДОНУЛГАН АДАБИЯТТАР:

1. Бондарко Л.В. Основы общей фонетики. – М., 2004.
2. Кодзасов С.В. Общая фонетика. – М., 2001.
3. Колкер Я.А., Устинова Е.С. Обучение восприятию на слух английской речи. Практикум. Учебное пособие. – 2002.
4. Практический курс английского языка под редакцией В.Д. Аракина. 1 курс, 2курс, 3 курс. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001.
5. Сборник текстов по практической фонетике английского языка для 1-3 курсов факультета иностранных языков М., 2000
6. Carr Ph. English Phonetics and Phonology. An Introduction. – Oxford, 2001.
7. Hancock M. English Pronunciation in Use. Intermediate. Cambridge University Press, 2005.
8. Hewings M. English Pronunciation in Use. Advanced. Cambridge University Press, 2007.
9. Васильева В.А., Катанская А.Р., Лукина Н.Д., Маснова Л.П., Торсуева Е.И. Фонетика английского языка. Нормативный курс. – М.: Высшая школа, 1980.
10. Соколова М.А. и др. Практическая фонетика английского языка М., 1997.

Кошумча адабияттар:

1. Бузаров В. В. Основы синтаксиса английской разговорной речи. – М.: КронПресс, 1998. – 365 с.
2. Каушанская В. Л. и др. Грамматика английского языка. – Л., 1960. – 319 с.
3. Каушанская В. Л. и др. Сборник упражнений по грамматике английского языка. –Л., 1968. – 215 с.
4. Качалова К. Н., Израилевич Е. Е. Практическая грамматика английского языка. – М.: Лист Нью, 2003. –542 с.
5. Лебединская Б. Я. English. От чтения к устной речи. – М.: Высшая школа, 1992. – 175 с.
6. Методическая разработка по грамматике английского языка на тему «Модальные глаголы» для самостоятельной работы студентов 2 курса факультета иностранных языков. – Ростов-на-Дону: РГПУ, 1999. – 64 с.
7. Alexander, L. G. Longman English Grammar – Longman, 1996. – 251 pp.

8. Allsop, J. Students' English Grammar – Phoenix ELT, 1995. – 327 pp.
9. Hewings, M. Advanced Grammar in Use - Cambridge University Press, 1996. – 263 pp.
10. Krutikov, Y.A. Exercises in Modern English Grammar – М.: Высшая школа, 1971. – 247 с.
11. Swan M. Practical English Usage – Oxford University Press. – 2002.
12. Thomson, A. J., Martinet, A. V. A Practical English Grammar – Oxford University Press, 1986. – 383 pp.
13. Thomson, A. J., Martinet, A. V. A Practical English Grammar. Exercises 1. – Oxford University Press, 1986. – 181 pp.
14. Thomson, A. J., Martinet, A. V. A Practical English Grammar. Exercises 2. – Oxford University Press, 1986. – 199 pp.
15. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. - М.: «Наука». - 1981. - 140 с.
16. Долинин К. А. Интерпритация текста / К. А. Долинин . - М.: «Просвещение». - 1985. - 288 с.
17. Кудревич М.А. Учебно-методическое пособие по развитию навыков устной речи. - Минск, 1990 г. - 215 с.
18. Vince M. Advanced Language Practice.
19. Лосева Л.М. Как строится текст / Л.М. Лосева. - М.: «Просвещение». - 1988. - 98 с.
20. Николина Н. А. Словарь русского языка «Лингвистический». - М., 1999
21. Ожегов С.И. Словарь русского языка «Современная энциклопедия». -М., 1972 г.

Интернет-булактары:

22. SelfStudyGrammarQuizzes [электрондук булак]. -
23. Режим доступа: <http://www.aitech.ac.jp/itelj/quizzes/grammar.htm/>.

Касимов Б. К., Караева З.К.

ЧЕТ ТИЛИ САБАГЫНАН
СТУДЕНТТЕРДИН ӨЗ АЛДЫНЧА
ИШТӨӨСҮ БОЮНЧА
МЕТОДИКАЛЫК КӨРСӨТМӨ

Тираж 500 нуска. Ченеми 60 x 84/16. Көлөмү 5,0 басма табак

“Айат” басмаканасында басылды.

Бишкек ш., Ташкен к., 60